



Kunnskapsdepartementet

Strategi

Skaperglede, engasjement og utforskertrang

Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning





INNLEDNING	4	God balanse mellom kreative læringsformer og metodisk handlingsrom i læreplanene	25
Regjeringens ambisjoner	5	Mer satsing på digital teknologi og skapende og utforskende aktivitet	26
STATUS FOR INNHOLDET I OG ARBEIDET MED PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG OG FAGOMRÅDER	7	Mer satsing på lek i skolen	27
Det praktiske og estetiske innholdet i barnehagen og skolen	7	Utvikle nye veiledningsressurser og kompetansepakker i fagfornyelsen	27
Innhold i barnehagen	7	Grunnskolen skal forberede på de ulike retningene i videregående opplæring	28
Innhold i skolen	7	Kartlegge tilgang på tilpassede rom og utstyr	28
Fornyelse av læreplanverket og fagene i skolen	10	Mer fysisk aktivitet – etablere satsingen <i>Barn og unge i bevegelse</i>	29
Praktisk og estetisk kompetanse hos ansatte i barnehagen, skolen og kulturskolen	11	Mål 3: Å styrke den praktiske og estetiske kompetansen og profesjonsfellesskapet i barnehage og skole	30
Kompetanse i barnehagen	11	Mer kompetanse i barnehagen	30
Kompetanse i skolen	11	Styrke læreres kompetanse innenfor praktiske og estetiske fagområder	30
Kompetanse i kulturskolen	13	Ny femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag	31
Det praktiske og estetiske innholdet i lærerutdanningene	14	Satsing på estetiske læringsprosesser i lærerutdanningene	32
Barnehagelærerutdanning	14	Offentlig sektor-ph.d. i kulturskolen og i grunnopplæringen	32
Lærerutdanning for skolen	14	Mål 4: Å bedre rekrutteringen av lærere med praktisk og estetisk fagkompetanse	34
Kompetanseutvikling i barnehage og skole	16	Studentenes fagvalg i lærerutdanningen må møte barnehagens og skolens behov	34
En desentralisert kompetanseordning for skolen og en regional ordning for barnehagen	16	Tilby en attraktiv lærerutdanning i praktiske og estetiske fag	34
Videreutdanning for lærere	16	Midlertidig unntak fra opptakskrav til praktisk-pedagogisk utdanning	34
Lærerspesialist i praktiske og estetiske fag	17	Oppfordre til samarbeid med kulturskole og stimulere til helhetstenkning	34
SATSINGSOMRÅDER OG TILTAK	19	Kvalifisering av lærere i kulturskolen gjennom praktisk-pedagogisk utdanning og faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag	36
Mål 1: Å styrke de praktiske og estetiske fagene i skolen	19	Bedre oversikt over kompetansesituasjonen i kulturskolen	37
Styrket innhold i de praktiske og estetiske fagene gjennom fagfornyelsen	19	FREMPEK	41
Vurdere å innføre eksamen i de praktiske og estetiske fagene	22	Stortingsmelding om tidlig innsats	41
Nye vurderingstekster i læreplanene	22	Stortingsmelding om barne- og ungdomskultur	41
Innføre nytt valgfag og videreutvikle valgfagene i fagfornyelsen	22	Handlingsplan for fysisk aktivitet	41
Vurdere tiltak som kan bidra til å synliggjøre fagenes og fagområdenes rolle i opplæringen	23	LITTERATURLISTE:	43
Mål 2: Å styrke det praktiske og estetiske innholdet i barnehagen og skolen	24		
Barnehagen skal fremme lek, skaperglede, undring og utforskertrang	24		
Verdiløftet i skolen får frem at skolen både skal danne og utdanne	25		

Innledning

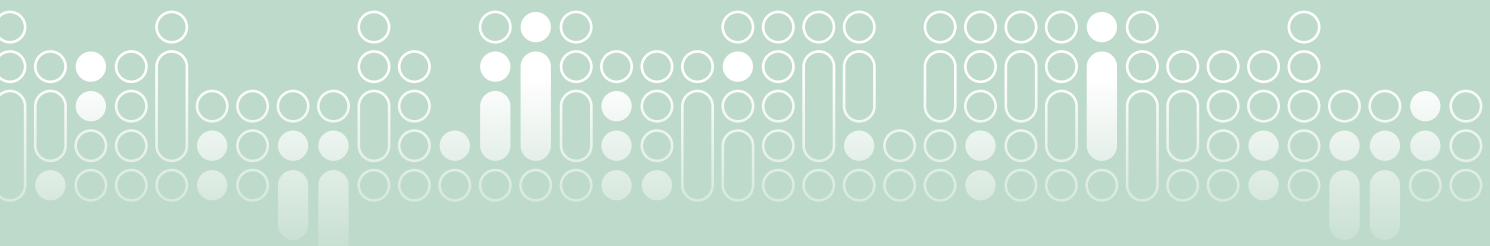


Kreative og skapende evner og ferdigheter er en berikelse for den enkelte og for samfunnet. De er grunnelementene i all innovasjon og utvikling. Å oppleve kunst- og kulturuttrykk og få delta i fysiske, praktiske og estetiske prosesser har stor betydning for alle. Gjennom skapende og engasjerende virksomhet, lek og utforskning, bevegelse og fysisk aktivitet, kunst og kultur utvider vi vår forståelse av oss selv og det samfunnet vi lever i. Dette er godt forankret i verdigrunnlaget i barnehage, skole og lærerutdanning.

Praktisk og estetisk virksomhet i barnehage og skole har mange former. I barnehagen inngår det særlig i fagområdene *kunst, kultur og kreativitet* og *kropp, bevegelse, mat og helse*, og i skolen i fagene *musikk, kunst og håndverk, kroppsøving og mat*

og *helse*. Kreativt og skapende arbeid, både i de praktiske og estetiske fagene og som arbeidsform i alle fagområder, bidrar til å gi barn og unge skapende og innovative ferdigheter. Estetiske opplevelser, naturopplevelser og fysisk utfoldelse bidrar til å gi dem bevegelsesglede og til å skape identitet. Praktiske og estetiske fag kan åpne for et mangfold av kunst- og kulturmøter som kan gi innsyn og innsikt i egen og andres kultur og tradisjoner. Fagområdene skal bidra til å utvikle undring, nysgjerrighet og kritisk tenkning.

De praktiske og estetiske fagene og arbeidsformene er særlig godt egnet til å utvikle barn og elevers sosiale kompetanse, til å gi dem mestringsopplevelser innenfor trygge rammer og til å fremme god psykisk og fysisk helse. Lek er en god inngang til læring i praktiske og estetiske



fag og er barns grunnleggende læringsform i barnehagen. Lek er også nødvendig for trivselen og utviklingen til de yngste barna i skolen.

Norge er i dag et flerkulturelt samfunn. Barnehagen og skolen er arenaene hvor mangfold og ulikhet først kommer til syne. Sosial og kulturell anerkjennelse er viktig for at alle barn og unge skal vokse seg sterke og trygge. De praktiske og estetiske arbeidsformene og fagområdene i barnehagen og skolen legger godt til rette for at barn og unge kan erfare anerkjennelse, inkludering og mestring, uavhengig av ulike forutsetninger knyttet til sosial og kulturell bakgrunn og språkferdigheter.

Språk læres i en sosial kontekst og er naturlig knyttet til aktivitet og aktive arbeidsformer. De praktiske og estetiske fagene og arbeidsformene vil dermed også kunne bidra til god språkutvikling for alle barn. Språk og språkforståelse fra tidlig alder er vesentlig for barns sosiale og faglige utvikling, og gode norskferdigheter er viktig for å bli integrert i samfunnet.

Regjeringens ambisjoner

Regjeringen vil heve kompetansen i og statusen til de praktiske og estetiske fagene, fagområdene og arbeidsformene i barnehagen, skolen og lærerutdanningen.

Strategien retter seg primært mot arbeid med de praktiske og estetiske fagområdene *kunst, kultur og kreativitet* og *kropp, bevegelse, mat og helse* i barnehagen og fagene *musikk, kunst og håndverk, kroppsøving* og *mat og helse* i skolen, og mot de praktiske og estetiske fagene i lærerutdanningene.

Strategien løfter frem fagene og fagområdenes muligheter og egenverdi. Den understreker også betydningen av estetiske læringsprosesser og praktiske arbeidsformer i alle fag. I tillegg beskriver strategien noen tydelige utfordringer.

En av utfordringene er mangel på kompetanse. Regjeringen har høye ambisjoner for alle læreres kompetanse, uavhengig av fag. Derfor vil regjeringen etablere masterutdanninger i praktiske og estetiske fag og fortsette å gi lærere muligheter for etter- og videreutdanning. Videre foreslår regjeringen virkemidler som kan bidra til at skoleeiere i større grad prioriterer formell kompetanse hos de lærerne som skal undervise i fagene i skolen.

Det gjøres allerede mye for å styrke de praktiske og estetiske fagområdene og arbeidsformene i barnehage og skole. Strategien gir en oversikt over igangsatte tiltak, og peker ut en retning for å forsterke dette arbeidet ytterligere. Strategien beskriver i tillegg noen nye virkemidler for å styrke fagene og lærernes kompetanse og profesjonsfellesskap i fagene. Regjeringen uttrykker også noen forventninger til hvordan barnehage- og skoleeiere og lærerutdanningsinstitusjonene skal bidra til å styrke det praktiske og estetiske innholdet og arbeidsformene i barnehagen, skolen og lærerutdanningene.

MÅL FOR STRATEGIEN

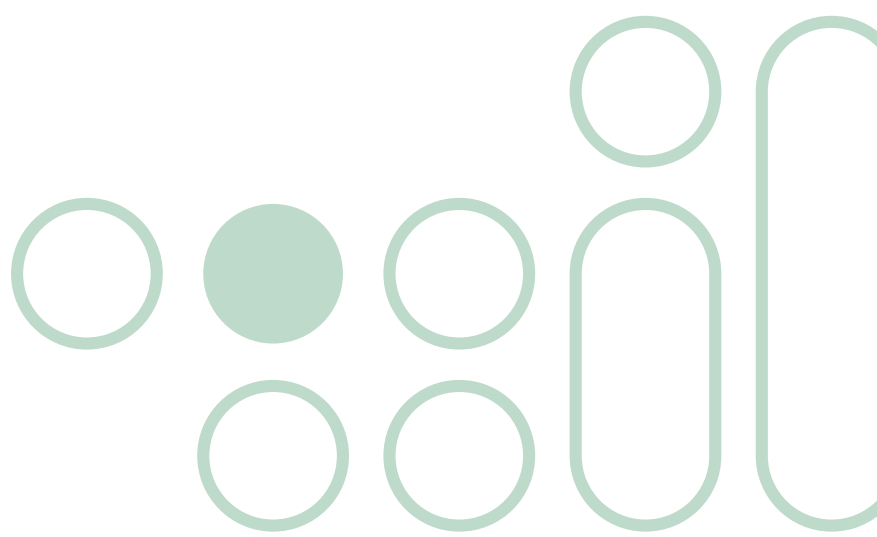
MÅL 1: Å styrke de praktiske og estetiske fagene i skolen

MÅL 2: Å styrke det praktiske og estetiske innholdet i barnehagen og skolen

MÅL 3: Å styrke den praktiske og estetiske kompetansen og profesjonsfellesskapet i barnehagen og skolen

MÅL 4: Å bedre rekrutteringen av lærere med praktisk og estetisk fagkompetanse





Status for innholdet i og arbeidet med praktiske og estetiske fag og fagområder

Det praktiske og estetiske innholdet i barnehagen og skolen

Innhold i barnehagen

Lov om barnehager (barnehageloven) fastsetter formålet med barnehagen og overordnede bestemmelser om barnehagens innhold og oppgaver. Rammeplanen er forskrift til loven og utdyper bestemmelsene om barnehagens innhold og oppgaver.

Praktisk og estetisk innhold er viktig i barnehagen. Vaner og handlingsmønstre tar form allerede fra tidlig alder. Gode vaner som tilegnes i barnehagen, kan vare livet ut. I barnehagen skal barn få oppleve livsglede, mestring og følelse av egenverd. For å få til dette skal personalet ta i bruk varierte arbeidsmåter som kan skape engasjement og interesse. Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang.

Kunst, kultur og kreativitet er et eget fagområde i rammeplanen for barnehagen. Det skal gi barna estetiske erfaringer med kunst og kultur, og barna skal selv få skape sine egne kunstneriske og kulturelle uttrykk. Arbeidet med fagområdet skal bidra til å legge grunnlag for tilhørighet, deltakelse og skapende arbeid. Barnehagen skal legge til rette for kulturmøter som bidrar til samhørighet og kreativitet og til at alle barn får oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap.

Gjennom arbeidet med fagområdet *kropp, bevegelse, mat og helse* skal barnehagen legge til rette for at alle barn får oppleve matglede og utvikle sunne helsevaner. Barn skal delta i fysisk aktivitet hver dag og barnehagen skal fremme barnas bevegelsesglede og motoriske utvikling. Det legges vekt på at barna skal delta i aktiviteter der de kan få være i bevegelse, lek og sosial samhandling og oppleve motivasjon og mestring ut fra egne forutsetninger. Barna skal også bli kjent med sin egen kropp og utvikle bevissthet om egne og andres grenser.

Innhold i skolen

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringsloven) fastsetter blant annet formålet med, innholdet i samt oppgaver og aktiviteter i hele grunnopplæringen. Læreplanverket for grunnopplæringen, Kunnskapsløftet (LK06) og Kunnskapsløftet Samisk (LK06S), er forskrifter til opplæringsloven og utdyper bestemmelsene om skolens innhold. Dagens læreplanverk består av Generell del, Prinsipper for opplæringen og læreplaner i fagene. Læreplanverket omfatter også fag- og timefordelingen i grunnopplæringen samt tilbudsstrukturen i videregående opplæring.

De praktiske og estetiske fagene

Praktiske og estetiske fag er en samlebetegnelse for skolefagene *musikk, kunst og håndverk, kroppsøving og mat og helse*. I det samiske



læreplanverket er kunst og håndverk erstattet av faget *duodji* (tradisjonelt samisk håndverk)¹. De praktiske og estetiske fagene er ulike i både innretning og timetall, men har noen fellestrekk. Fagene skal gi elevene særlig mulighet til å drive utøvende, kreativ og praktisk virksomhet, delta i fysisk aktivitet og skape og uttrykke seg i arbeid med ulike materialer, verktøy og instrumenter. Arbeidet med ulike materialer og instrumenter i skolen kan danne det første grunnlaget for et bredt spekter av yrker og kompetanse som er etterspurt i arbeidslivet. God fagkunnskap hos lærere i disse fagene er viktig, og det bør legges til rette med spesialrom, verksteder og utstyr.

De praktiske og estetiske fagene er fag hvor formålet alltid har hatt en særlig praktisk karakter. Hvert av fagene musikk, kunst og håndverk, mat og helse og kroppsøving har forankring i ulike akademiske disipliner. De spesifikke kjennetegnene ved hvert fag kommer til uttrykk på forskjellige måter. I faget kroppsøving skal elevene tilegne seg kunnskap om trening, livsstil og helse og bli motivert til fysisk aktivitet gjennom et bredt utvalg av aktiviteter. Musikk er et fag hvor elevene oppøver evnen til å lytte oppmerksomt og gjenkjenne musikalske elementer. I musikk får elevene synge og prøve ulike instrumenter, og de får grunnleggende kunnskap om hvordan musikk

produseres og formidles. I kunst og håndverk og mat og helse blir elevene kjent med verktøy og materialer, og de får oppleve hva det innebærer å ha en idé eller ta utgangspunkt i en oppskrift eller instruksjon for så å selv skape et produkt.

I grunnskolen har de praktiske og estetiske fagene følgende timetall:

Kunst og håndverk	623 timer
Musikk	368 timer
Mat og helse	197 timer
Kroppsøving	701 timer
Utgjør til sammen	1889 timer
	av 7894 timer i grunnskolen (24 %)

I grunnskolen utgjør de praktiske og estetiske fagene samlet ca. en fjerdedel av grunnskolens samlede timetall. Fagene har lenge spilt og spiller en viktig rolle i skolen, og de er en viktig del av skolehverdagen for barn og unge. Undersøkelser har vist at fagene er populære blant elevene, og at fagene også er høyt verdsatt av lærerne i skolen. Skolefagsundersøkelsen fra 2011 viste at lærere generelt hadde positive holdninger til de praktiske og estetiske fagene, og til at fagene har betydning for elevers læring i andre fag. Lærerne som selv hadde 30 studiepoeng eller mer i et praktisk og

¹ Duodji/duodje/duedtie



estetisk fag, var mer positive til påstandene enn dem med mindre utdanning.

Fysisk aktivitet på mellomtrinnet og valgfag på ungdomstrinnet

Elever på 5.–7. trinn skal i tillegg til kroppsøving ha jevnlig fysisk aktivitet utenom faget, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-1 bokstav a. Til sammen skal dette utgjøre 76 timer innenfor disse trinnene. Det skal settes av egne timer til fysisk aktivitet, men det er ingen læreplan med kompetansemål for disse timene.

Valgfagene ble innført fra 2012 og var et ledd i arbeidet for å gjøre ungdomsskolen mer motiverende, praktisk og variert. Innholdet i valgfagene er i stor grad hentet fra fellesfagene, og læreplanene for ulike valgfag bygger stort sett på læreplaner for to eller flere fellesfag. De fleste valgfagene har en praktisk innretning, og de har stort sett vært uforandret siden innføringen. Valgfagene er relativt små fag og består av totalt 171 timer fordelt på tre år. Hver skole må tilby minst to av valgfagene per skoleår. Fra og med høsten 2019 er det seksten valgfag å velge mellom.

VALGFAG FRA OG MED HØSTEN 2019

- Fysisk aktivitet og helse
- Sal og scene
- Natur, miljø og friluftsliv
- Design og redesign
- Innsats for andre
- Teknologi i praksis
- Produksjon av varer og tjenester
- Trafikk
- Medier og informasjon
- Programmering
- Forskning i praksis
- Internasjonalt samarbeid
- Reiseliv
- Levende kulturarv
- Demokrati i praksis
- Praktisk håndverksfag (forsøk)

Praktiske og estetiske fag har alltid vært populære blant elevene. De mest populære valgfagene er fysisk aktivitet og helse, sal og scene, natur, miljø og friluftsliv og design og redesign. Dette er fag hvor de praktiske og estetiske fagene er tydelig representert. Skoleåret 2017/2018 hadde 64 prosent av elevene ett av disse fire fagene.



Praktiske og estetiske uttrykk og arbeidsformer, og tverrfaglighet i skolen

Lærere kan benytte varierte arbeidsmetoder i alle fagene i skolen. En arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet i 2010 pekte på at de praktiske og estetiske fagene er spesielt egnet til å etablere god klasseledelse og skape gode læringsprosesser. De praktiske og estetiske fagene gir en praktisk og kroppslig tilnærming til begrepslæring og forståelse. I fagene tas det i bruk arbeidsformer og uttrykk som legger til rette for tverrfaglig arbeid. Praktiske og estetiske fag stimulerer elevene til å reflektere, oppleve, uttrykke seg, forstå samfunnet vi lever i, og utfordre samfunnsdebatten. Fagene har en egenverdi som dannelsesfag. I tverrfaglig og kulturskapende arbeid i skolen må ikke de praktiske og estetiske fagene reduseres til å være

instrumenter for å oppnå læring eller trivsel i andre fag. De praktiske og estetiske fagene utgjør ressurser for å utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger, både kognitivt og kroppslig. Dette gjør at fagene bidrar på en unik måte i skolen.

Fornyelse av læreplanverket og fagene i skolen

Dagens læreplanverk, Kunnskapsløftet (LK06) som ble tatt i bruk i 2016, fornyes i disse dager. Prosessen kalles fagfornyelsen. Beslutningen om å fornye læreplanverket er begrunnet i evalueringen av Kunnskapsløftet og Ludvigsenutvalgets NOU-er. Fornyelsen ble foreslått i Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet*, som ble behandlet av Stortinget i Innst. 19 S (2016–2017).

Innholdet i alle fag skal fornyes, men fagene i skolen vil fortsatt være de samme og de skal ha samme timetall som i dag. Tre tverrfaglige temaer som tar utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer, integreres i læreplanene i fag hvor de er en sentral del av det faglige innholdet. Temaene er bærekraftig utvikling, demokrati og medborgerskap og folkehelse og livsmestring.

Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen ble fastsatt 1. september 2017 og vil tre i kraft samtidig med de nye læreplanene i fag høsten 2020. Den overordnede delen er en selvstendig del av læreplanverket som utdyper verdigrunnlaget i opplæringslovens formålsparagraf og de overordnede prinsippene for opplæringen. Her beskrives det grunnsynet som skal prege den pedagogiske praksisen i hele grunnopplæringen.

Fagfornyelsen er en pågående prosess når denne strategien legges frem. Fra 18. mars til 18. juni 2019 var forslag til nye læreplaner i grunnskolen og i de gjennomgående fagene i videregående skole på høring. De praktiske og estetiske fagene fornyes som en del av fagfornyelsen. De nye læreplanene skal fastsettes av Kunnskapsdepartementet høsten 2019 og vil bli tatt i bruk i skolen fra høsten 2020.

Når vi endrer læreplanene, er det viktig at vi også ser på vurderingsordningene og sikrer god sammenheng mellom læreplanene og vurderingsformene. Det foregår derfor blant annet utprøvinger av eksamen i de praktiske og estetiske fagene. Kunnskapsdepartementet har videre nedsatt en eksamensgruppe som bistår Utdanningsdirektoratet i arbeidet med å utrede og eventuelt foreslå nye eksamensordninger i fagene. Eksamensordningene i fagene skal sendes på høring etter at læreplanene i fagene er fastsatt, og ordningene skal være klare før de nye læreplanene tas i bruk.

Det er i perioden 2019–2025 satt av 50 millioner kroner til å evaluere fagfornyelsen. Evalueringen skal gi kunnskap om hvordan fagfornyelsen gjennomføres, og om skolen utvikles i tråd med intensjonene for fagfornyelsen. For å sikre

høy forskningsfaglig kvalitet og legitimitet er det opprettet et uavhengig programstyre for evalueringsprogrammet. Evalueringen skal undersøke kvaliteten på det nye læreplanverket, implementeringsprosessene og virkningene av fagfornyelsen.

Praktisk og estetisk kompetanse hos ansatte i barnehagen, skolen og kulturskolen

Kompetanse i barnehagen

Alle barnehagelærere skal tilegne seg en grunnleggende kompetanse i praktiske og estetiske fag gjennom barnehagelærerutdanningen. *Kunst, kultur og kreativitet og natur, helse og bevegelse* er de to tverrfaglige kunnskapsområdene i utdanningen som i særlig grad ivaretar disse områdene. Noen barnehagelærere har videreutdanning i kunsthag eller idrettsfag, men det finnes ingen oversikt over hvor mange dette gjelder, hvilke fagområder den dekker, eller hvilket nivå videreutdanningen er på.

I barnehagen er det kun kompetansekrav til styrer og pedagogisk leder / barnehagelærere. De må ha barnehagelærerutdanning eller annen pedagogisk høyskoleutdanning som også gir barnehagefaglig kompetanse. Sammen med videreutdanning i barnehagepedagogikk vil faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag kvalifisere for tilsetting som styrer og pedagogisk leder. Barnehagelærerne utgjør 41 prosent av personalet i barnehagen. Flere barnehager, spesielt de som profilerer seg som kunst- og kulturbarnehager eller idretts-/friluftsbarnhager, har ansatte med kompetanse innenfor kunst og kultur, idrett eller yrkesfag. Det finnes ingen oversikt over kompetansen i praktiske og estetiske fag blant barnehagens øvrige personale.

Kompetanse i skolen

Læreren er den enkeltfaktoren i skolen som i høyest grad påvirker barn og unges mestring og læring.² Det er godt dokumentert fra forskning at elevene lærer mer når lærerne har fordypning

2 OECD (2005)

Fig 1. Andelen lærere som underviser i de praktiske og estetiske fagene, fordelt på antall studiepoeng de har i faget

Fag	Trinn	Ingen studiepoeng	1-29 studiepoeng	30-59 studiepoeng	60 studiepoeng eller mer
Kroppsøving	1-4	56 %	12 %	15 %	17 %
	5-7	44 %	10 %	14 %	32 %
	8-10	25 %	5 %	14 %	57 %
Kunst og håndverk	1-4	60 %	13 %	15 %	12 %
	5-7	52 %	10 %	13 %	25 %
	8-10	16 %	7 %	18 %	59 %
Mat og helse	1-4	78 %	7 %	10 %	5 %
	5-7	62 %	9 %	20 %	9 %
	8-10	41 %	9 %	26 %	24 %
Musikk	1-4	60 %	15 %	14 %	11 %
	5-7	47 %	11 %	15 %	26 %
	8-10	22 %	7 %	13 %	58 %

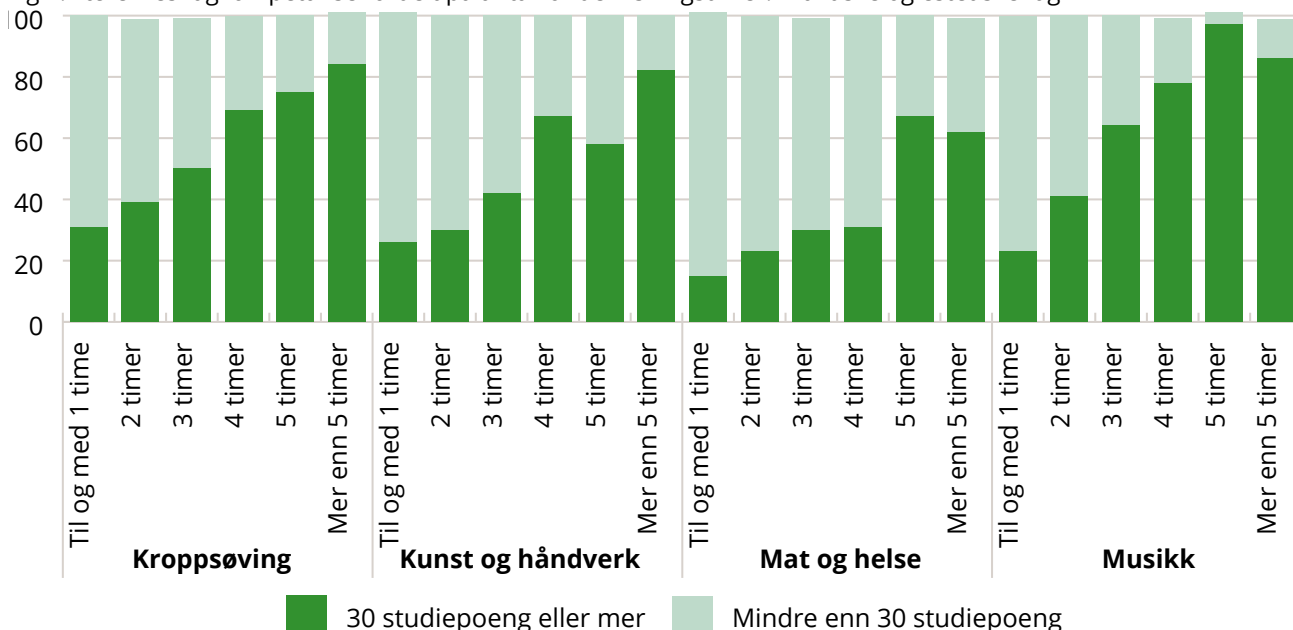
Kilde: Statistisk sentralbyrå 2019

i faget de underviser i. En undersøkelse gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB)³ viser at rundt halvparten av lærerne som underviser i praktiske og estetiske fag i grunnskolen, har formell kompetanse i faget (fig. 1). Andelen lærere med formell kompetanse øker med trinnene, og eldre lærere har i større grad formell kompetanse

i de praktiske og estetiske fagene enn yngre lærere. Det innebærer at situasjonen kan forverres ytterligere over tid når de eldre lærerne slutter. Det fremkommer også av undersøkelsen at lærere med høy formell kompetanse underviser i langt flere timer enn lærere som mangler formell kompetanse. Dette betyr at elevene møter lærere med formell kompetanse i større grad enn hva andelen lærere skulle tilsi (fig. 2).

3 Statistisk sentralbyrå (2019)

Fig 2. Lærernes fagkompetanse fordelt på antall undervisningstimer. Praktiske og estetiske fag



Kilde: Statistisk sentralbyrå 2019

Kompetansekrav i skolen

Kompetansekrav setter en nasjonal standard for hvilken fagkompetanse som kreves av en lærer. Nasjonale krav skal bidra til å motvirke forskjeller mellom skoler og gi elever et likeverdig opplæringstilbud av god kvalitet, uavhengig av hvor de bor. Samtidig gir slike krav et mer detaljert regelverk, og skoleeierens handlingsrom til å utøve skjønn når det gjelder hva som er nødvendig og relevant kompetanse i egne skoler, blir mindre.

Opplæringsloven inneholder to typer kompetansekrav: krav for å bli tilsatt i undervisningsstilling og krav om å ha relevant kompetanse i undervisningsfagene. Tilsetningskravet betyr at ansatte i undervisningsstillinger må ha relevant faglig og pedagogisk kompetanse. De må ha bestått én av lærerutdanningene som kvalifiserer for ansettelse på det aktuelle årstrinnet. Kravet for å undervise i fag innebærer at lærere må ha et visst antall studiepoeng i et fag for å kunne undervise i faget. Det er ulike regler avhengig av om læreren er utdannet før eller etter 1. januar 2014.

Fig 3. Gjeldende kompetansekrav for å undervise i grunnskolen

	Utdannet før 2014*	Utdannet f.o.m 2014
Barnetrinnet (1–7. trinn)	30 stp. i norsk, samisk, norsk tegnspråk, engelsk og matematikk	30 stp. i norsk, samisk, norsk tegnspråk, engelsk og matematikk
Ungdomstrinnet (8–10. trinn)	60 stp. i norsk, samisk, norsk tegnspråk, engelsk og matematikk Ikke krav i andre fag	60 stp. i norsk, samisk, norsk tegnspråk, engelsk og matematikk 30 stp. i de fleste andre fag**
Videregående opplæring	Ingen krav	60 stp. i de fleste fag***

* Det er gitt dispensasjon frem til 1. august 2025.

** Et slikt krav gjelder ikke i fagene valgfag, utdanningsvalg og arbeidslivsfag.

*** Et slikt krav gjelder ikke i faget yrkesfaglig fordypning.

Kompetanse i kulturskolen

I flere kommuner deles kompetansen til lærerne i kulturskolen gjennom samarbeid med grunnskolen, skolefritidsordningen (SFO), Den kulturelle skolesekken (DKS) og det lokale kulturlivet. Det er også noen av lærerne i kulturskolene som har kombinerte stillinger.

kulturskolen har, og hvordan kommunen benytter denne kompetansen i andre sammenhenger. Kunnskapsgrunnlaget vil være ferdig høsten 2019 og skal brukes i arbeidet med meldingen om barne- og ungdomskultur, hvor kulturskolen er et sentralt tema.

Ifølge Kulturskoleundersøkelsen i 2010 har mange kulturskolelærere høyere utdanning i skapende og utøvende kunstfag. Vi vet at kulturskolelærerne har høy formell utdanning, men at utdanningene ikke i tilstrekkelig grad dekker behovet for breddekompetanse og gruppeundervisning.⁴ Utdanningsdirektoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet bestilt et kunnskapsgrunnlag om kulturskolen. Det skal blant annet belyse hva slags kompetanse ansatte i

Det er ingen formelle kompetansekrav for tilsetting i kulturskolen. Norsk kulturskoleråd har utarbeidet en rammeplan for kulturskolen, men rammeplanen har ikke status som forskrift, og det er opp til hver enkelt kommune om de ønsker å ta den i bruk. Rammeplanen er derfor en anbefaling fra Norsk kulturskoleråd til rådets medlemmer. For å bli tilsatt i en undervisningsstilling i kulturskolen skal det ifølge rammeplanen normalt kreves høyere kunstfaglig utdanning i utøvende og/eller skapende kunstfag, tilpasset undervisningsoppgavene i stillingen.

4 Norsk kulturskoleråd (2018), Rønningen (2019)

Som minimum anbefales praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) og tre års kunstfaglig utdanning eller faglærerutdanning.⁵

DKS OG KULTURTANKEN

Den kulturelle skolesekken (DKS) er en nasjonal satsing som skal bidra til at alle skoleelever i Norge får møte, gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for profesjonell kunst og kultur av alle slag. Kulturtanken ivaretar det nasjonale ansvaret for DKS og forvalter statlige midler til DKS-ordningen. I 2019 fordeles 288 millioner kroner av spillemidlene til kulturformål til DKS. I 2007 ble videregående skoler inkludert i satsingen. Barnehagene er ikke inkludert.

Det praktiske og estetiske innholdet i lærerutdanningene

Barnehagelærerutdanning

Barnehagelærerutdanningen er en bachelor-utdanning som er strukturert i seks tverrfaglige kunnskapsområder med et omfang på 20 studiepoeng hver. Det praktiske og estetiske innholdet er særlig ivare tatt i kunnskapsområdene *kunst, kultur og kreativitet* og *natur, helse og bevegelse*. Institusjonene har mulighet til å forsterke ett eller to kunnskapsområder med 20 studiepoeng de to første studieårene. Utdanningen omfatter i tillegg en fordypning (30 studiepoeng) og en bacheloroppgave (15 studiepoeng). Avhengig av hvilke kunnskapsområder institusjonene forsterker, hvilke tilbud om fordypning de gir, og studentenes valg av bacheloroppgave, kan studentene få inntil 85 studiepoeng med vekt på praktisk eller estetisk innhold. Flere lærerutdanningsinstitusjoner tilbyr masterutdanning i praktiske og estetiske fag rettet mot arbeid i barnehage.

Gjennom studiet skal studentene tilegne seg kunnskap og ferdigheter slik at de kan legge til

rette for at barn møter et mangfold av kunst- og kulturuttrykk. Studentene skal kunne bruke kunstfaglige arbeidsformer som stimulerer barna til utforskning og skapende virksomhet, alene og i samspill med andre barn og voksne. De skal også kunne legge til rette for fysisk aktivitet og naturopplevelser og inspirere til, og delta i, barnas bevegelseslek.

FRA FØRSKOLELÆRERUTDANNING TIL BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Det praktiske og estetiske innholdet har alltid vært en obligatorisk del av barnehagelærerutdanningen. I den tidligere førskolelærerutdanningen var drama, forming, musikk og fysisk fostring egne fag. Ved overgangen fra førskolelærerutdanning til barnehagelærerutdanning ble utdanningens struktur endret fra å være fagbasert til å bli kunnskapsområdebasert. Drama, forming, musikk og fysisk fostring inngår nå som kunnskapsbaser i de obligatoriske kunnskapsområdene *kunst, kultur og kreativitet* og *natur, helse og bevegelse*. Den tidligere linjemodellen med vekt på praktiske eller estetiske fag er videreført gjennom mulighetene som de enkelte institusjonene har til å profilere seg, både ved å forsterke utvalgte fagområder og ved å tilby fordypning i praktiske eller estetiske fagområder.

Lærerutdanninger for skolen

De fleste lærerutdanningsløp kan kvalifisere for undervisning i ett eller flere praktiske og estetiske fag i grunnskolen. De to grunnskolelærerutdanningene (GLU) for trinn 1–7 og 5–10, praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) og treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag er de mest sentrale.

Grunnskolelærerutdanninger for trinn 1–7 og 5–10

I dagens femårige master i grunnskolelærerutdanningen kan studentene velge praktiske og estetiske fag i et omfang på 30–180 studiepoeng i ett fag, masterarbeidet inkludert. Dette gir

⁵ Norsk kulturskoleråd (2016), s. 16–17



studentene mulighet til å velge praktiske og estetiske fag i et større omfang enn tidligere. Alle de større GLU-institusjonene tilbyr masterfordypning i ett eller flere praktiske og/eller estetiske fag. Studentene kan velge masterfordypning i kroppsøving, kunst og håndverk, mat og helse eller musikk. Drama er ikke et undervisningsfag, men et skolerrelevant fag som kan inngå med et omfang på inntil 30 studiepoeng. Rammeplanen stiller krav om at alle kandidater kan bruke varierte undervisningsmetoder og legge til rette for estetiske læringsprosesser.

Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU)

I rammeplanen for PPU, som kom i 2015, lå det krav om mastergrad for opptak fra 2017. Søkere med bachelorgrad i utøvende og skapende kunsthøgskole har en særlig kompetanse som utøvere

og er unntatt fra masterkravet. I 2018 fattet Stortinget vedtak om at søkere med bachelor i praktiske og estetiske fag skulle sikres adgang til PPU. Etter dette er forskriften endret, slik at det kan tas inn søkere med bachelor i praktiske og estetiske fag, og karakteren C fra bachelorgraden, inntil 2025.

Treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag for trinn 1–13

Det tilbys i dag én faglærerutdanning i henholdsvis drama, kroppsøving, kunst og håndverk og musikk. Ingen tilbyr i dag faglærerutdanning i mat og helse, selv om rammeplanen også omfatter dette fagområdet.

Treårig yrkesfaglærerutdanning for trinn 8–13

Treårig yrkesfaglærerutdanning kan også

kvalifisere for tilsetning og undervisning fra 5. trinn og oppover, i fag der vedkommende har minst 30 studiepoeng relevant utdanning. Kunst og håndverk og mat og helse er eksempler på fag som kan være relevante.

Lektorutdanning for trinn 8–13

Noen institusjoner tilbyr lektorutdanning for trinn 8–13 med fordypning i kroppsøving og idrettsfag. Det er ingen strukturelle hindre for at andre praktiske og estetiske fag kan inngå i utdanningen, men det er opp til den enkelte institusjon å bestemme fagtilbudet i egne lektorprogrammer.

Kompetanseutvikling i barnehage og skole

En desentralisert kompetanseordning for skolen og en regional ordning for barnehagen

God kompetanseutvikling er forankret på skolenivå og bidrar til å videreutvikle et profesjonelt læringsfellesskap blant lærere og skoleledere. Regjeringen vil at kommuner og fylkeskommuner skal få handlingsrom til selv å drive kompetanseutvikling og kvalitetsutvikling i skolen og finne løsninger tilpasset lokale behov. Gjennom den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling har regjeringen lagt til rette for at de statlige kompetansemidlene til etterutdanning av lærere skal bli bedre tilpasset lokale behov og møte de lokale kompetanseutfordringene. I ordningen kanaliseres statlige midler til etterutdanning for lærere til kommuner og fylkeskommuner. Ordningen er beskrevet i Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. I 2019 bevilget regjeringen om lag 230 millioner kroner til den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling.

I kompetansestrategien *Kompetanse for fremtidens barnehage* (2018–2022) introduserte regjeringen også en ny ordning for kompetanseutvikling i barnehagen, en såkalt regional ordning. Også den legger opp til å bruke etterutdanningsmidler basert på lokale analyser og behov. I 2019 ble det bevilget om lag 140 millioner kroner til

denne ordningen, som også omfatter noen videreutdanningstilbud for ansatte i barnehagene. I begge ordningene (barnehage og skole) er bruken av samarbeidsfora/nettverk sentral for å sikre god lokal forankring og for å utarbeide langsiktige kompetanseutviklingsplaner.

Både den regionale og den desentraliserte ordningen gir muligheter for etterutdanningstiltak innenfor de praktiske og estetiske fagområdene og fagene. Men det er opp til barnehage- og skoleeierne om de vil prioritere fagene. Med denne strategien vil staten bidra til å synliggjøre behovet for og nytteverdien av å satse på de praktiske og estetiske fagområdene og fagene, og dermed motivere barnehage- og skoleeierne til å bruke noen av de statlige midlene til å styrke kompetansen og innholdet i opplæringen innenfor disse områdene.

Videreutdanning for lærere

Et av regjeringens viktigste bidrag for å styrke lærernes kompetanse er satsingen på videreutdanning gjennom strategiene *Kompetanse for fremtidens barnehage* (2018–2022) og *Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025*. Strategiene bygger opp under barnehage- og skoleeiers ansvar for å sikre nødvendig og relevant kompetanse. Målet med videreutdanning er god faglig og pedagogisk kvalitet i barnehage og skole. Videreutdanning er kompetanseheving som gir studiepoeng og formell kompetanse.

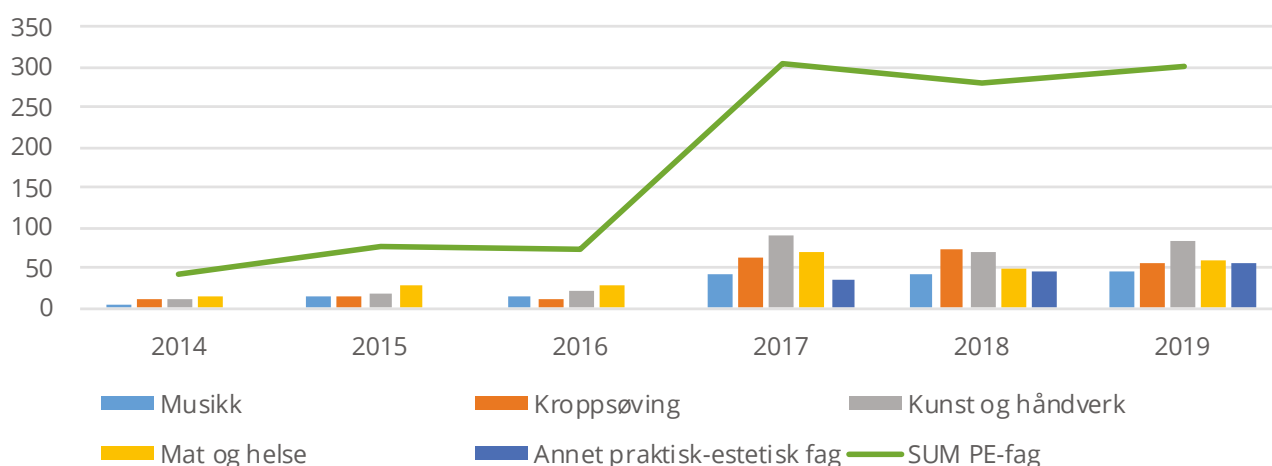
Kompetanse for fremtidens barnehage (2018–2022) inneholder tiltak for å styrke kompetansen til alle grupper ansatte i barnehagen og omfatter både videreutdanning og etterutdanning. Strategien har fire tematiske satsingsområder som legger overordnede føringer på kompetanseutviklingen.

Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025 er et samarbeid mellom nasjonale myndigheter, Kommunenes sentralforbund, lærerutdanningene og arbeidstakerorganisasjonene for lærere. Siden 2014 har regjeringen bevilget over 8 milliarder kroner til denne satsingen, og det er gitt rundt 34 000 tilbud om videreutdanning til lærere i

alle skolens fag og satsingsområder. Lærere ved kulturskolen som har lærerutdanning, er inkludert i ordningen. Siden skoleåret 2017/18 har det vært satt av 30 millioner kroner årlig i øremerkede midler til videreutdanning i de

praktiske og estetiske fagene. Dette gir om lag 300 videreutdanningsplasser i året. Øremerkingen av midler har gitt flere tilbud om videreutdanning i disse fagene.

Fig 4. Antall lærere som har fått tilbud om videreutdanningsplass 2014–19



Kilde: Utdanningsdirektoratet

Lærerspesialist i praktiske og estetiske fag

Piloteringen av lærerspesialister som et virkemiddel for å styrke læreres karrieremuligheter ble satt i gang i 2015. Spesialistfunksjonen skal bidra til at dyktige lærere opplever gode faglige utviklingsmuligheter og ønsker å fortsette å undervise. Den skal også bidra til å styrke det kollektive profesjonsfellesskapet og utvikle skolen som lærende organisasjon. Funksjonen skal være en faglig styrking, ikke en administrativ ressurs. Det innebærer blant annet at undervisning skal utgjøre størsteparten av en lærers spesialistfunksjon.

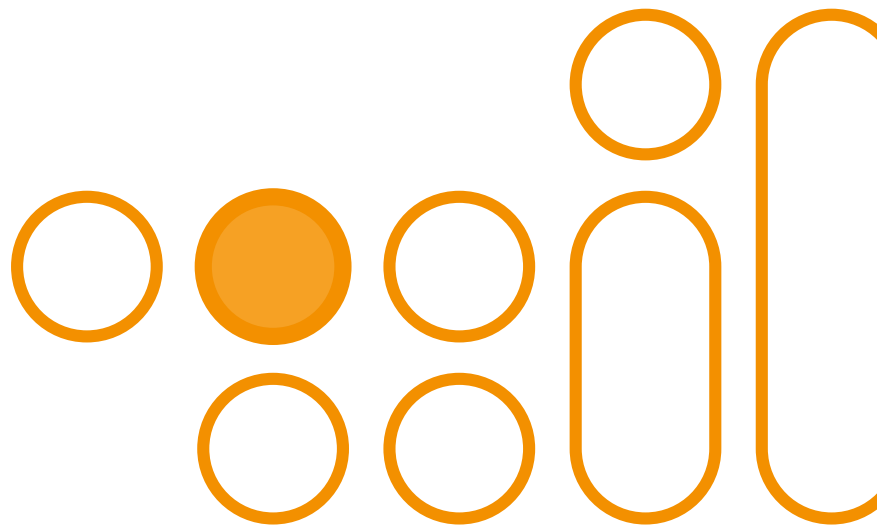
Skoleeiere kan søke om tilskudd til å ansette lærere i spesialistfunksjon innenfor en rekke fag og fagområder. Fra og med 2018 er praktiske og estetiske fag med i utlysningen av funksjonen. Skoleeiere bestemmer selv hvilket av de praktiske og estetiske fagene de vil satse på. I årene 2018–2019 er det blitt tilsatt 81 lærere som spesialist i praktiske og estetiske fag. Det foreligger ingen oversikt over hvilke praktiske og estetiske fag de er tilsatt i.

I tillegg til arbeid med egen undervisning i faget kan lærerspesialisten ha flere andre oppgaver. Det kan for eksempel være å drive kollegaveiledning, lede faglige prosjekter, samarbeide med universiteter og høyskoler og være faglig oppdatert på skoleutvikling, forskning og fagdidaktikk innenfor sitt spesialiseringsområde.

Fra 2015 har det også vært mulig for lærere å ta spesialistutdanning, blant annet i praktiske og estetiske fag. Fra og med høsten 2019 vil det være om lag 40 lærere under spesialistutdanning i praktiske og estetiske fag. Tilbudene er innenfor kunst og håndverk og kroppsøving. Det er ikke krav om spesialistutdanning for å bli ansatt som lærerspesialist.

Det vil være mulig for skoler å samarbeide om den ressursen som lærerspesialister i praktiske og estetiske fag utgjør. Det kan bidra til kompetanseutvikling for flere lærere som underviser i de praktiske og estetiske fagene, men mangler formell kompetanse.





Satsingsområder og tiltak

MÅL 1: Å STYRKE DE PRAKTISKE OG ESTETISKE FAGENE I SKOLEN

Undersøkelser viser at det er en generell oppfatning at innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 har bidratt til at grunnleggende ferdigheter og språk- og realfag har fått større oppmerksomhet. Mange har gitt uttrykk for at opplæringen i de praktiske og estetiske fagene er blitt mer teoretisk etter innføringen av Kunnskapsløftet. I Meld. St. 28 (2015–16), som la grunnlaget for fagfornyelsen, fikk de praktiske og estetiske fagene en særskilt omtale, nettopp fordi det ble etterlyst større bevissthet om og satsing på disse fagene fra flere hold. De generelle målene for fagfornyelsen gjelder også for de praktiske og estetiske fagene i skolen, men fornyelsen skal også bidra til å styrke de praktiske og estetiske fagene spesielt.

Styrket innhold i de praktiske og estetiske fagene gjennom fagfornyelsen

I Meld. St. 28 (2015–2016) vektlegges økt grad av dybdelæring og behovet for å redusere fagenes omfang. Praktiske og estetiske arbeidsmetoder og erfaringslæring legger til rette for dybdelæring og kan gi elevene en forståelse av hvordan fagene henger sammen. Dette kan hjelpe elevene med å se relevansen i undervisningen. De praktiske og estetiske fagene inkluderer utøvende og praktisk virksomhet, fysisk aktivitet og arbeid med ulike materialer, verktøy og instrumenter, noe som legger grunnlag for varierte arbeidsformer, deltakelse og inkludering. I meldingen blir det også trukket frem at grunnskolen i større grad enn i dag kan legge til rette for praktisk arbeid der elevene får bruke ulike materialer og lærer å

bruke forskjellige verktøy og tradisjonelle og nye teknikker. Fagfornyelsen skal bidra til at elevene i grunnskolen får kunnskap, ferdigheter og erfaring med innhold og arbeidsformer som i større grad avspeiler de mange retningene og mulighetene i den videregående opplæringen. Fagene skal bli mer praktiske og utforskende.

Fornyhet læreplan i duodji og kunst og håndverk
Regjeringen vil styrke de praktiske og håndverksmessige sidene av duodji og kunst og håndverk gjennom fagfornyelsen. Disse sidene ved fagene er derfor tydeliggjort i læreplanutkastene som nylig har vært på høring. Kjerneelementene i de fornyede læreplanene er *håndverksferdigheter, kunst- og designprosesser, visuell kommunikasjon og kulturforståelse*. I høringen foreslås det i tillegg å innføre en fordypningsdel i fagene på ungdomstrinnet: en kunstdel og en håndverksdel. Det foreslås at elevene skal kunne velge én av delene, og at fordypningen skal utgjøre ca. 30 prosent av timene på ungdomstrinnet. I læreplanutkastene presiseres det at fordypningen skal være praktisk og legge til rette for samarbeid med næringsliv og lokale aktører. Fordypningen skal være fleksibel og kunne fordeles på ulike trinn etter lokale behov og rammer.

En fordypningsdel skal blant annet legge bedre til rette for mer praktisk arbeid med ulike materialer, tradisjonelle og nye teknikker og bruk av ulike typer verktøy. Samtidig vil en fordypning kunne legge bedre til rette for dybdelæring og bidra til at fagene i større grad kan innrettes mot de forskjellige retningene i videregående opplæring. Flere muligheter for valg og fordypning på



ungdomstrinnet vil kunne bidra til mer motiverte og engasjerte elever. En foreløpig oppsummering av høringen kan imidlertid tyde på at det er noen innvendinger mot en slik fordypning. Flere trekker frem at den kan bidra til en skjev kjønnsfordeling, og at den kan være vanskelig for skolene å organisere, både på grunn av lærerkrefter og verksteder. I tillegg pekes det på at en slik fordypning kan skape et kunstig skille mellom kunst og håndverk. Vi vil vurdere innspillene nøye, og den endelige beslutningen om en fordypningsdel blir fattet når læreplanene fastsettes.

I fornyelsen av kunst og håndverk er det lagt vekt på å knytte teoretisk kunnskap til håndverket. Kunsthistorie og den teoretiske tilnærmingen til faget har fått mindre plass enn tidligere, og det er i større grad lagt vekt på at elevene skal jobbe praktisk og skapende. Alle kompetansemål har derfor en aktiv, skapende komponent der teoretisk forståelse danner utgangspunkt for praktisk problemløsning. Trygg og miljøbevisst bruk av materialer og redskaper er nytt i faget og skal være en del av hele utdanningsløpet. Den faglige profilen tilrettelegger for at elevene kan stille spørsmål ved utfordringer i egen samtid og visualisere alternativer gjennom kunst- og designprosesser. Det er lagt vekt på å legge til

rette for samarbeid på tvers av fag, for eksempel gjennom bærekraftprosjekter knyttet til gjenbruk, ny teknologi og praktisk problemløsning. Nytt og mer oppdatert innhold i faget omfatter programmering og ny teknologi. Det digitale som verktøy i prosessen og som produkt videreføres fra forrige læreplan. Sammen med en tydeliggjøring av kunst og designprosesser kan dette gi rom for kreativitet, praktisk problemløsning og innovasjon.

I fornyelsen av duodji er det lagt enda tydeligere vekt på at faget bygger på et bærekraftig naturgrunnlag, og at det skal bidra til å skape bevisste holdninger til miljø og samfunn. Faget tar utgangspunkt i naturmaterialer, uttrykkstrang og tradisjonskunnskap. Gjennom faget skal elevene få mulighet til å utvikle materiell og visuell kunnskap, og forholdet mellom mennesker, natur og ulike miljøer synliggjøres. Kompetansemålene og kjerneelementene åpner for bruk og utvikling av digitale ferdigheter og uttrykksformer. Planen er elevsentrert, vektlegger elevenes fremgang og utvikling og skal legge bedre til rett for fordypning i eget arbeid og opplevelse av mestring. Planen legger vekt på kunnskapsoverføring mellom generasjoner, både når det gjelder selve duodjifaget og fagets terminologi.



Antall kompetansemål er redusert i både kunst og håndverk og duodji for å legge bedre til rette for dybdelæring.

Fornyet læreplan i musikk

Det å lage, uttrykke og oppleve musikk er kjerneelementene som definerer faget. I tillegg er det lagt vekt på kulturforståelse. Det har vært et ønske at musikkfaget, som har begrenset med timer, blir et viktig fag i ulike tverrfaglige sammenhenger der det kan inngå naturlig. Hovedvekten i faget er derfor lagt på elevenes praktiske og skapende arbeid med musikk. Musikkhistorie er nedprioritert sammenlignet med tidligere læreplaner, mens grunnleggende musikkferdigheter er prioritert for å kunne realisere det som oppleves som viktigst i faget. Samtidig legger kjerneelementet kulturforståelse til rette for å trekke inn musikkhistoriske perspektiver der det er relevant.

Fornyet læreplan i kroppsøving

I kroppsøving er det gjort en del endringer for å gi faget en tydeligere retning som er i tråd med ny kunnskap om hvordan det erfares av elevene i skolen. Faget har blitt kritisert for å være et altfor idrettsrettet fag med måling og testing av ferdigheter, og for å være et fag der de idrettsaktive elevene trives best. Elevene skal nå oppleve et mer variert fag hvor ulike bevegelsesaktiviteter,

lek og øving står sentralt. Kjerneelementer i faget er bevegelse og kroppslig læring, deltakelse og samspill og uteaktiviteter og naturferdsel.

Fornyet læreplan i mat og helse

Etter fagfornyelsen vil faget bli et mer praktisk orientert fag hvor elevene lærer å planlegge og lage mat og opplever matglede sammen med andre. Teorien skal knyttes til det daglige praktiske arbeidet slik at elevene ser sammenhengen mellom teori og praktisk matlaging. Målet er å utdanne barn og unge som kan ta sunne, bevisste matvalg i livet. Kjerneelementene i faget er helsefremmende kosthold, bærekraftige matvaner og forbruk og mat og måltid som identitets- og kulturuttrykk.

Vurdere å innføre eksamen i de praktiske og estetiske fagene

De praktiske og estetiske fagene har ingen eksamensordning i grunnskolen. Den eneste sluttvurderingen er standpunkt karakterer. Selv om det er relativt få klager på standpunkt karakterene ut fra det store antallet standpunkt karakterer som blir fastsatt, ser vi en overvekt av klager på praktiske og estetiske fag.⁶ Klageandelen kan indikere at det er behov for å styrke vurderingspraksisen i de praktiske og estetiske fagene.

⁶ Utdanningsdirektoratet (2016)

Vurderingsordningen i fag har effekt på opplæringen. Undersøkelser viser at fag med eksamen har mer transparente vurderingssystemer, og dermed utvikles det et tolkningsfellesskap og en felles forståelse av hva som skal vektlegges i vurderingen av elevenes faglige kompetanse.⁷ Det kommer frem at mer formelle samarbeidsrammer og mer støtte til vurderingsarbeidet bidrar til å utvikle større og flere lokale tolkningsfellesskap i disse fagene og dermed til å forbedre vurderingskulturen.

På bakgrunn av denne kunnskapen ble det våren 2017 og 2018 gjennomført en utprøving av lokalt gitt eksamen i praktiske og estetiske fag. Hensikten med utprøvingen var å vurdere om fagene mat og helse, kroppsøving, kunst og håndverk og musikk bør bli en del av trekkfagsordningen til lokalt gitt eksamen i 10. trinn, og hvilken form en slik eksamen eventuelt bør ha. Utprøvingen vil legge noe av grunnlaget for den endelige beslutningen om fagenes eksamensordning i fagfornyelsen.

Resultatene fra utprøvingen så langt viser at flertallet av skolelederne og lærerne mener at holdningene til faget har endret seg hos lærere og elever som deltar i utprøvingen, og at eksamen er et tiltak som styrker fagenes status. Utprøvingen viser også at det er noen utfordringer knyttet til gjennomføring og til regelverk.

En eksamen i praktiske og estetiske fag vil kunne bidra til å styrke de lokale fagmiljøene. En eksamensordning vil også kunne legge større press på skoleeiere/skoleledere når det gjelder å ansette lærere med formell lærerkompetanse, og når det gjelder å prioritere spesialrom, materialer og utstyr for disse fagene. Sett fra elevenes perspektiv kan en eksamen i disse fagene bidra til at de får anledning til å vise en bredere kompetanse til eksamen enn i dag. Departementet har ennå ikke tatt en beslutning, men det kan være aktuelt å innføre eksamen i ett eller flere av de praktiske og estetiske fagene. Forslag til eksamensformer i fagene vil bli sendt på høring etter at læreplanene er fastsatt høsten 2019. Direktoratets anbefalinger og resultatet av høringen vil ligge til grunn for

departementets beslutning om eksamensform i alle fag, og beslutningen skal tas før de nye læreplanene iverksettes høsten 2020/21.

Nye vurderingstekster i læreplanene

De nye læreplanene får en ny struktur. Kompetansemålene vil ikke lenger være inndelt i hovedområder, og dagens *Formål med faget* erstattes med *Om faget*. Teksten *Om faget* vil blant annet inneholde egne beskrivelser av verdiene og prinsippene i faget og hvordan man har tenkt at de skal realiseres. Alle læreplanene får også en fagspesifikk omtale av vurdering. Omtalen skal være en støtte til lærerne i underveis- og sluttvurderingen og er utformet for hvert trinn det er angitt kompetansemål for. Den nye digitale læreplanvisningen skal bidra til å synliggjøre sammenhenger mellom den overordnede delen og læreplanene i fag og sammenhenger mellom fagene. Læreplanene vil i tillegg bli koblet til ulike støtteressurser som lærerne kan bruke.

Innføre nytt valgfag og videreutvikle valgfagene i fagfornyelsen

I forbindelse med fagfornyelsen revideres alle læreplanene for valgfagene i ungdomstrinnet. De reviderte læreplanene skal bygge på endringene som kommer i fellesfagene i forbindelse med fagfornyelsen. Læreplanene i valgfagene skal sendes på høring i desember 2019. De skal fastsettes i løpet av våren 2020 og tas i bruk samtidig med de andre læreplanene skoleåret 2020/21.

Det er store kjønnsforskjeller når det gjelder hvilke valgfag gutter og jenter velger. I fagfornyelsen vurderes det derfor om valgfagene kan innrettes på en måte som bidrar til en jevnere rekruttering blant gutter og jenter.

Fra høsten 2019 er en forsøkslæreplan for et nytt valgfag, praktisk håndverksfag, klar. Skoler som ønsker det, kan prøve ut det nye faget fra skoleåret 2019/20. Læreplanen i faget blir fastsatt sammen med de reviderte læreplanene for valgfag våren 2020. Det nye valgfaget henter elementer fra fagene kunst og håndverk, duodji og utdanningsvalg. I faget skal elevene få arbeide med å utvikle praktiske ferdigheter de trenger i livet, og faget skal være en arena der de får utfolde skaperglede og utforskertrang. Faget

⁷ Sandvik mfl. (2014)

skal motvirke et kjønnsdelt arbeidsliv ved at elevene får prøve ut ulike sider av håndverksfaget, både fra tradisjonelt kvinnedominerte og mannsdominerte yrker.

Faget skal gi elevene forståelse for materialer og bruk av verktøy. Elevene skal utvikle praktiske ferdigheter de trenger for å mestre dagligdagse oppgaver, som å vedlikeholde og reparere tingene de eier. De skal lære å lese og følge arbeidstegninger eller oppskrifter for å lage produkter, og de skal bli kjent med grunnleggende regler for helse, miljø og sikkerhet. De skal også bli kjent med arbeidslivet gjennom samarbeid med lokale håndverksbedrifter og lære å ta ansvarlige og miljøbevisste valg.

Regjeringen vil at det skal være mulig for elevene å ta båtførerprøven i grunnskolen. I den nye læreplanen i valgfaget natur, miljø og friluftsliv som skal tas i bruk fra og med høsten 2020, åpnes det derfor for å gjennomføre båtførerprøven der forholdene ligger til rette for det.

Vurdere tiltak som kan bidra til å synliggjøre fagenes og fagområdenes rolle i opplæringen

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (ved Nord universitet) har som oppgave å bidra til engasjement og økt interesse for opplæring i kunst- og kulturfag. Senteret skal bidra til at barnehager og skoler får økt kompetanse til å tolke og operasjonalisere rammeplanen og læreplanverket, og det skal støtte lærerutdanningene i deres arbeid med kompetanseutvikling innenfor kunst- og kulturfag. Senteret utvikler og formidler støtte- og veiledningsmateriell for fagene, blant annet gjennom sin ressursbase.⁸

SEILET – huset for kunst og kultur i skolen samler medlems- og interesseorganisasjonene som arbeider for å styrke kunst- og kulturfagene i skolen. Organisasjonene på SEILET representerer fagene dans, drama, mediefag, musikk, kunst, design og håndverksfag og arbeider for å øke oppmerksomheten omkring disse fagenes rolle i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning. I et innspill

til denne strategien foreslår SEILET tiltak som kan bidra til å fremme fagenes rolle i skolen, og målsettinger for det enkelte fag. Ett forslag er å utarbeide veiledningsmateriell som kan hjelpe skolene med å knytte praktiske og estetiske fag og arbeidsformer bedre opp mot intensjonene i læreplanverket.

Utvikling av veiledningsmateriell og kompetansepakker særskilt til de praktiske og estetiske fagene vil bli fulgt opp av departementet når de nye læreplanene skal implementeres.

Regjeringen vil

- styrke de praktiske sidene ved de praktiske og estetiske fagene og redusere omfanget i fagene slik at de legger bedre til rette for dybdelæring
- vurdere å innføre en fordypningsdel i kunst og håndverk og duodji på ungdomstrinnet der elevene skal velge å fordype seg i enten en kunstdel eller en håndverksdel
- vurdere å innføre en eksamensordning i ett eller flere praktiske og estetiske fag etter 10. trinn
- utvikle en god og fleksibel digital læreplanvisning, som sammen med den nye læreplanstrukturen skal synliggjøre sammenhengene mellom delene i læreplanverket og gjøre læreplanene til et bedre verktøy enn de er i dag
- utvikle en ny vurderingstekst i læreplanene som skal bidra til å støtte lærerne i vurderingsarbeidet i skolen
- innføre et nytt valgfag, praktisk håndverksfag, fra høsten 2020 og gjøre det mulig å ta båtførerprøven i valgfaget natur, miljø og friluftsliv
- utarbeide veiledningsmateriell som er særskilt rettet mot de praktiske og estetiske fagene

Regjeringen forventer

- at skoleeier legger til rette for samarbeid og vurderingsstøtte i de praktiske og estetiske fagene. Dette skal bidra til å utvikle lærernes læreplanforståelse og vurderingskompetanse, uavhengig om det innføres en eksamen i fagene eller ikke.

⁸ kunstkultursenteret.no

MÅL 2: Å STYRKE DET PRAKTISKE OG ESTETISKE INNHOLDET I BARNEHAGEN OG SKOLEN

Praktisk og estetisk virksomhet i barnehage og skole er ikke begrenset til fag og fagområder. Det handler også om måter å lære og utvikle seg på, og om kultur, språk- og identitetsutvikling, formidling, uttrykksformer og kommunikasjon, opplevelser, bevegelse og sansning. Dette er viktige elementer i barnehagenes og skolenes praksis som bidrar til barn og unges danning og utdanning.

Barnehagen skal fremme lek, skaperglede, undring og utforskertrang

Barnehagen skal bidra til å fremme barnas tilhørighet til både samfunn, natur og kultur. Barn skal få møte et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykksformer. Gjennom samspill, dialog, lek og utforskning skal barna få delta i kreative prosesser og bearbeide inntrykk og følelser gjennom skapende virksomhet. Ved å støtte barna i å forholde seg prøvende og nysgjerrige til omverdenen skal barnehagen bidra til å legge grunnlag for modig, kreativ, selvstendig og ansvarlig deltakelse i demokratiske fellesskap.

Det er store kvalitetsforskjeller i norske barnehager, og vi vet at personalets kompetanse har stor betydning både for prioriteringen av innhold og kvaliteten på det pedagogiske arbeidet. Alle fagområdene skal være en gjennomgående del av barnehagens innhold, men *kunst, kultur og kreativitet* og *kropp, bevegelse, mat og helse* er blant fagområdene det jobbes minst med.⁹

Mange norske barnehager har få tilbud om kunstneriske og kulturelle aktiviteter. 47 prosent av barnehagene går aldri eller maksimalt én gang i året på museum, og 22 prosent av barnehagene går aldri på en forestilling. Det finnes per i dag ingen statlige støtteordninger for kunst og kultur i barnehagen, tilsvarende Den kulturelle skolesekken (DKS-ordningen) for skolen. En del kommuner har opprettet kommunalt finansierte tilbud til barnehagene, som for eksempel *Den*

kulturelle bæremeisen i Bergen. Dette er lokale initiativ som finansieres over kommunenes og fylkeskommunenes budsjett og er derfor bare et tilbud til barnehager i enkelte kommuner.

Mange barnehagebarn er langt mindre fysisk aktive enn de burde være.¹⁰ Barn med dårlige motoriske ferdigheter kan lett komme inn i en ond sirkel der de unngår fysisk aktivitet og dermed går glipp av muligheten til å utvikle motorisk kompetanse. Det kan også føre til at de ekskluderes fra leken og det sosiale fellesskapet med andre barn, noe som kan føre til mistrivsel og utenforskap. Sosial samhandling er viktig for den språklige og sosiale utviklingen, og barna kan dermed også utvikle språklige og sosiale vansker.

Personalets kompetanse har stor betydning for hvordan barnehagen inkluderer alle barn i fysisk lek og aktivitet, men kompetansen når det gjelder å tilrettelegge for fysisk og kreativ lek og aktiviteter i barnehagen, er varierende.

¹⁰ Aadland (2019)

UTDRAG FRA OVERORDNET DEL

«Opplæringen skal danne hele mennesket og gi hver og en mulighet til å utvikle sine evner. Danning skjer når elevene får kunnskap om og innsikt i natur og miljø, språk og historie, samfunn og arbeidsliv, kunst og kultur, og religion og livssyn. Danning skjer også gjennom opplevelser og praktiske utfordringer i undervisningen og skolehverdagen. Et bredt spekter av aktiviteter, fra strukturert og målrettet arbeid til spontan lek, gir elevene en erfaringsrikdom. Elevene dannes i møte med andre og gjennom fysisk og estetisk utfoldelse som fremmer bevegelsesglede og mestring. Danning skjer når de arbeider på egen hånd, og når de samarbeider med andre. De dannes når de bryner seg på teoretiske utfordringer ved hjelp av formler og fagstoff, og når de tar i bruk redskaper for å mestre en praktisk oppgave. Danning skjer når elevene lærer hvordan de kommer fram til riktig svar, men også når de forstår at det ikke alltid finnes enkle fasitsvar.»

⁹ Haugum mfl. (2014), Gulbrandsen og Eliassen (2013), Bjørnstad og Os (2018)

Verdiløftet i skolen får frem at skolen både skal danne og utdanne

Fagfornyelsen skal bidra til å skape en bedre sammenheng mellom formålsparagrafen og de ulike delene av læreplanverket. Den overordnede delen og verdiene og prinsippene som beskrives her, ligger til grunn for utviklingen av de nye læreplanene for fag og skal prege disse.

Den overordnede delen utdyper skolens plikt til å la elevene utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang, og til å la dem få erfaring med å se muligheter og omsette ideer til handling. Det innebærer at elevene skal få lære og utvikle seg gjennom sansning og tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter. Skolen skal verdsette og stimulere elevenes vitebegjær og skaperkraft, og elevene skal få bruke sine skapende krefter gjennom hele grunnopplæringen.

Den overordnede delen slår fast at skolen både har et dannelsesoppdrag og et utdanningsoppdrag, og at disse oppdragene er gjensidig avhengig av hverandre. I læreplanene i fag skal verdigrunnlaget fra den overordnede delen følges opp med egne beskrivelser av verdiene og prinsippene i faget og hvordan man har tenkt at de skal realiseres. Den nye digitale læreplanvisningen skal bidra til å synliggjøre sammenhenger mellom den overordnede delen og læreplanene i fag og sammenhenger mellom fagene. Den digitale visningen utvikles i samarbeid med lærere, instruktører, skoleledere og skoleeiere.

God balanse mellom kreative læringsformer og metodisk handlingsrom i læreplanene

Det fornyede læreplanverket skal ha en god balanse mellom kreative læringsformer og metodisk handlingsrom. Gjennom fagfornyelsen skal regjeringen sikre at det er lærernes ansvar og faglige skjønn som avgjør hvilke metoder og virkemidler som skal tas i bruk i undervisningen for å nå kompetansemål og oppfylle skolens generelle samfunnsmandat. De fornyede læreplanene skal derfor ikke legge unødige føringer på lærernes valg av undervisningsmetoder og arbeidsmåter.

DEN NASJONALE BARNEHAGEPRISEN FOR KUNST OG KULTUR

Prisen har vært delt ut siden 2008 og er en honnør til barnehager som jobber spesielt godt med fagområdet. Prisen løfter frem bruken av kunstfag og estetiske læringsprosesser i barnehagene – til inspirasjon og læring for sektoren som helhet. Prisen deles ut av Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen og den er for tiden under revisjon. Mer informasjon om prosjektene og barnehagene som har mottatt denne utmerkelsen finnes på senterets nettsider: <https://kunstkultursenteret.no/ressursbase/barnehageprisen/>

VESLEFRIKKPRISEN

Veslefrikk ble etablert i 2015 som en nasjonal satsing på musikk og komponering for skoleelever i grunnskolen. I 2019 er satsingen utvidet til ungdomstrinnet med satsingen U-trykk. Skolene får tilgang til ressurser og forslag til undervisningsopplegg som kan hjelpe elevene i gang med å komponere egen musikk, og elevene konkurrerer om å vinne Veslefrikkprisen og Årets U-trykk. Vinnerne får spille musikken sin sammen med Kringkastingsorkesteret, og konserten vises på TV. Til sammen har over 7500 barn sendt inn egne komposisjoner de første fire årene, og tallet øker for hvert år. Det har blitt holdt en lang rekke lokale konserter for medelever, foreldre og lokale medier. Les mer om Veslefrikkprisen og Årets U-trykk på www.skapia.no

En viktig begrunnelse for å gi lærerne et lokalt handlingsrom til å velge hvilket innhold opplæringen skal ha, og hvordan opplæringen skal organiseres, er behovet for og kravet om at elevene skal få tilpasset opplæring. Læreplanverket skal derfor åpne for at lærere skal kunne bruke et bredt repertoar av læringsaktiviteter for å tilpasse opplæringen, samtidig som det også krever at den enkelte lærer varierer opplæringen for å fremme motivasjon og læringsglede hos elevene.



Mer satsing på digital teknologi og skapende og utforskende aktivitet

Ny teknologi og ulike digitale verktøy gir nye muligheter for skapende og kreativ virksomhet både i de praktiske og estetiske fagene og i øvrige fag. Utstyr og programvare blir mer tilgjengelig, og nye, enklere grensesnitt gjør det lettere å bruke for flere.

Med fagfornyelsen introduseres programmering for alle i grunnskolen. Programmering er nevnt spesifikt i kompetansemålene i matematikk og naturfag, og det er særlig i matematikkfaget at elevene skal lære programmering. I tillegg åpner de nye læreplanene for nye kreative og skapende aktiviteter i og på tvers av fagene. Det er et stort potensial for tverrfaglig samarbeid knyttet til teknologi og digitalisering.

I de praktiske og estetiske fagene vil elevene for eksempel kunne skape egen musikk eller visuelle kunstverk gjennom programmering. Programmering bringer også praktiske og estetiske elementer inn i andre fag, som ofte kan oppfattes som mer teoretiske. Å programmere enkle animasjoner eller selvlagde roboter kan for eksempel være en naturlig inngang når elevene på barnetrinnet skal lage algoritmer og uttrykke dem på ulike måter i matematikkfaget. Det er utviklet nettbaserte videreutdanningstilbud

i programmering for lærere. Gjennom *Den teknologiske skolesekken* har regjeringen etablert en tilskuddsordning til programmeringsutstyr til kommuner og fylkeskommuner som satser på kompetanseheving i programmering.

Å bruke digital teknologi i praktiske og estetiske sammenhenger er imidlertid langt mer enn programmering. Skal kommunene kunne utnytte de mange digitale mulighetene, må de også tenke på de praktiske og estetiske fagene når de anskaffer digitale læremidler, programvare og utstyr. Det forutsettes også at lærerne i praktiske og estetiske fag er omfattet av skolens arbeid med å heve den profesjonsfaglige digitale kompetansen til lærerne. Gjennom *Den teknologiske skolesekken* har regjeringen gitt tilskudd til utvikling av digitale læremidler i forbindelse med fagfornyelsen. Regjeringen har også etablert en tilskuddsordning til kommuner og fylkeskommuner til innkjøp av digitale læremidler.

Når det legges mer vekt på kreativitet, det skapende og det utforskende i mange av de nye læreplanene, åpnes det også opp for å inkludere innovasjon og entreprenørskap i flere fag. I læreplanene som har vært på høring, er innovasjon nevnt eksplisitt i kunst og håndverk og samfunnskunnskap. Entreprenørskap er nevnt eksplisitt i arbeidslivsfag.



Mer satsing på lek i skolen

En god overgang fra barnehage til skole er av stor betydning for barns mulighet til å mestre skolen sosialt, emosjonelt og faglig. Dersom det ikke er en god sammenheng mellom barnehagen og skolen, er det risiko for at effekten av et kvalitativt godt barnehage tilbud kan avta eller forsvinne.¹¹

De yngste elevene har ulike modenhetsnivå. Særlig mange gutter vurderes av lærere som for umodne når de begynner på skolen. De siste årene har det vært bekymring for at lekens plass i skolen blir for svak og forsvinner til fordel for mer regulerte og stillesittende aktiviteter og teoritund undervisning.

I Stortingets behandling av seksårsreformen ble det uttrykt bekymring for at undervisningen for de yngste elevene i skolen har for høyt læringstrykk og for lite tid til lek. På bakgrunn av dette bestilte Kunnskapsdepartementet i 2018 forskningskartleggingen «De yngste barna i skolen: Lek og læring, arbeidsmåter og læringsmiljø» som oppsummerer forskningen på hva som kjennetegner arbeidsmåter og læringsmiljø som fremmer læring blant de yngste barna. Forskningen viser at de yngste elevene har behov for lekbasert læring.

I fagfornyelsen blir læring gjennom lek vektlagt mer i læreplanene for de yngste barna, og flere fag blir mer praktiske og utforskende. Dette skal blant annet sikre en bedre overgang fra barnehage til skole og bidra til at opplæringen blir mer relevant og motiverende.

Utvikle nye veiledningsressurser og kompetansepakker i fagfornyelsen

Parallelt med fagfornyelsen utvikler Utdanningsdirektoratet en nettbasert kompetansepakke for å støtte skoleledere og lærere i arbeidet med å ta i bruk det nye læreplanverket. I tillegg vil det bli utviklet flere fagspesifikke støtteressurser som er spesifikt knyttet til læreplanforståelse og vurderingspraksis, også i de praktiske og estetiske fagene. Kompetansepakkene skal bidra i et skolebasert utviklingsarbeid og i den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling.

En kompetansepakke som skal ta for seg teknologi, programmering og algoritmisk tenkning, er under planlegging, og den skal også ta for seg praktiske og estetiske læringsprosesser. Ved en eventuell innføring av eksamen i de praktiske og estetiske fagene vil det også være behov for å utvikle kompetansepakker for å støtte implementeringen.

¹¹ OECD (2017), Lillejord mfl (2018)



Støttemateriellet vil være i stadig utvikling, også etter at læreplanene er fastsatt. Vi vil særlig se på støttemateriellet for de praktiske og estetiske fagene. Det er for eksempel aktuelt å hjelpe lærerne med å gjøre opplæringen i fag mer praktisk og med å jobbe tverrfaglig med det estetiske og praktiske innholdet i fagene. Støtte til vurderingspraksisen i fagene vil blant annet bli knyttet til en eventuell innføring av en eksamensordning i fagene, men også til underveisvurderingen.

Grunnskolen skal forberede på de ulike retningene i videregående opplæring

Opplæring i praktiske og estetiske fag i grunnskolen er en viktig del av fagkunnskapen og allmenndannelsen til elevene uansett senere studie- og yrkesvalg. Fagene har også en særskilt betydning som forberedelse til flere av utdanningsprogrammene i den videregående opplæringen, både i de studieforbereende og de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Det dreier seg om alt fra tradisjonelle håndverksfag til studieprogrammene for idrettsfag og musikk, dans og drama. De praktiske og estetiske fagene fra grunnskolen er slik et viktig grunnlag både for videre opplæring i konkrete utdanningsprogrammer og for studier på høyere nivå.

I dag velger om lag halvparten av elevene fra ungdomstrinnet yrkesfag i den videregående opplæringen. At dette nivået opprettholdes, er avgjørende for å dekke samfunnets kompetansebehov. I flere innspill til

departementet er det reist spørsmål om dagens grunnskole i innhold og praksis tar nok hensyn til at omtrent halvparten av hvert årskull velger yrkesfag. I Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet* ble det slått fast at fagfornyelsen skal bidra til at elevene i grunnskolen får kunnskap, ferdigheter og erfaring med innhold og arbeidsformer som avspeiler de mange retningene og mulighetene i den videregående opplæringen.

Gjennom revideringen av læreplanverket skal progresjonen og innholdet i fagene fornyes slik at den enkelte skal få best mulig utgangspunkt for å velge veien videre. Grunnskolen skal bidra til at elevene har tilstrekkelig kompetanse til å gjøre gode valg for seg selv når de søker inntak til videregående opplæring.

Kartlegge tilgang på tilpassede rom og utstyr

God undervisning i praktiske og estetiske fag krever rom og utstyr som er tilpasset fagenes innhold. Flere innspill til departementet, blant annet fra SEILET – huset for kunst og kultur i skolen i 2019 og fra ekspertgruppen bak rapporten «Det muliges kunst» i 2014¹², peker på at mangelen på utstyr og tilpassede rom er stor mange steder i skole-Norge. Dette kan gjøre at undervisningen i fagene blir for lite praktisk og legge begrensninger på aktiviteter og metoder.

¹² Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet (2014)

Det finnes ingen oversikt over eller undersøkelser av situasjonen når det gjelder rom og utstyr i skolen, men i en foreløpig oppsummering av høringen på de nye læreplanene i fagfornyelsen, særlig i fagene kunst og håndverk og musikk, er dette noe mange trekker frem som en utfordring.

Mer fysisk aktivitet – etablere satsingen *Barn og unge i bevegelse*

Fysisk aktivitet er viktig for barn og unge, både fra et helseperspektiv og fra et utdanningsperspektiv. Barn og unge beveger seg mindre enn før og bruker en stor del av sin våkne tid i ro og til stillesitting. Allerede tidlig i ungdomsårene er det en kraftig reduksjon i den fysiske aktiviteten. Seksåringene sitter stille omtrent halvparten av dagen, mens femtenåringene sitter stille ni timer daglig eller over 70 prosent av sin våkne tid. Mye av denne tiden tilbringer barn og unge på skolen. Forskning tyder på at fysisk aktivitet i skoletiden har effekt på elevenes fysiske helse og kan påvirke enkelte læringsresultater og læringsmiljøet i positiv retning. Forskningen viser imidlertid at læreren er viktig for at skolebaserte tiltak skal ha effekt på elevenes fysiske aktivitet.

Regjeringen vil legge til rette for økt fysisk aktivitet i skolen og SFO, og målet er én time daglig fysisk aktivitet innenfor dagens timetall, uten at det går ut over metodefriheten til lærerne. Vi vil etablere satsingen *Barn og unge i bevegelse*, med flere tiltak for å bidra til økt fysisk aktivitet i barnehage, skole og SFO. Gjennom satsingen vil kommuner som ønsker å satse på fysisk aktivitet og fysisk-motorisk utvikling for barn og unge i et folkehelseperspektiv, finne støttmateriell som kan bidra til et slikt arbeid. Satsingen skal også bidra til å fremme variert og tilpasset opplæring og praktiske og estetiske læringsprosesser i alle skolens fag.

Regjeringen vil bidra til å samle og spre erfaringer og gode eksempler på hvordan fysisk aktivitet kan inngå som metode i fag. Erfaringene fra skoler som er gode på dette, vil bli samlet og spredd, i samarbeid med blant andre Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet. Unge mennesker blir stadig mindre fysisk aktive, særlig på ungdomstrinnet. Derfor ønsker

regjeringen særlig å tilrettelegge for at det utvikles undervisningsressurser for fysisk aktiv læring på 8.–10.trinn. Støtte- og veiledningsmateriellet som utvikles til implementeringen av Kunnskapsløftet 2020, rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver og den nye rammeplanen for SFO, vil inngå i satsingen. Kommunene vil bli oppfordret til å benytte de videreutdanningstilbudene som finnes for ansatte i barnehage og skole.

Videre vil regjeringen engasjere elevene selv ved å invitere dem til å utvikle apper og spill som har som mål å få flere i aktivitet. Dette kan gjennomføres på fritiden eller som et element i en rekke ulike fag.

Regjeringen arbeider for at fysisk aktivitet skal være et naturlig valg for alle gjennom hele livet. I Meld. St. 19 (2018–2019) *Folkehelsemeldinga - Gode liv i eit trygt samfunn* presenterer regjeringen mål og strategier for en ny handlingsplan for fysisk aktivitet. Satsingen *Barn og unge i bevegelse* vil bli nærmere beskrevet i denne handlingsplanen, som kommer til høsten (se omtale av *Handlingsplan for fysisk aktivitet* i del IV).

FYSISK AKTIVITET I SKOLEN

Mange skoler har fått gode erfaringer med å bruke fysisk aktivitet i skolen, blant annet som metode i fag, ved å delta i ulike prosjekter. Eksempler på slike prosjekter er *Helsefremmende skoler* i Nordland, *Røre 6-19* i Østfold, *Aktivt sinn, aktiv kropp* i Oppland og forskningsprosjektet *Schools in motion*. Samtidig er det mange skoler som strever med å etablere fysisk aktiv læring i og på tvers av fagene. I universitets- og høyskolesektoren har særlig Høgskulen på Vestlandet mye kunnskap om fysisk aktivitet i skolen, både gjennom Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet (Bergen) og gjennom Senter for fysisk aktiv læring (Sogndal).

Regjeringen vil

- fastsette læreplaner som bidrar til en bedre sammenheng mellom formålsparagrafen og de ulike delene av læreplanverket
- fastsette læreplaner som omfatter opplæring innenfor skapende teknologi og tverrfaglig samarbeid
- fastsette læreplaner som vektlegger lek, kreativitet, skapende og utforskende aktiviteter, innovasjon og entreprenørskap
- fastsette læreplaner som har god balanse mellom krav til kreative læringsformer og lærernes metodiske handlingsrom og muligheter til å tilpasse opplæringen
- fastsette læreplaner som legger godt til rette for bruk av praktiske og estetiske læringsprosesser i alle fag
- fastsette læreplaner som gir elevene et godt grunnlag for valg av videre opplæring i videregående skole, blant annet ved å gi dem kompetanse i kreative og skapende arbeidsmåter
- utvikle kompetansepakker i teknologi, programmering og algoritmisk tenkning og praktiske og estetiske læringsprosesser
- gjennom den femårige satsingen *Den teknologiske skolesekken* stimulere til kompetanseheving i programmering og innkjøp av digitale læremidler
- etablere satsingen *Barn og unge i bevegelse* som skal bidra til økt fysisk aktivitet i barnehage, skole og SFO, og fremme variert og tilpasset opplæring og estetiske læringsprosesser i alle skolens fag

Regjeringen forventer

- at barnehagen følger opp arbeidet med fagområdene *kunst, kultur og kreativitet og kropp, bevegelse, mat og helse*, i tråd med rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver
- at kommunene legger til rette for at elevene har de læremidlene og det utstyret som kreves for at de skal få en god opplæring som legger større vekt på digital teknologi

MÅL 3: Å STYRKE DEN PRAKTISKE OG ESTETISKE KOMPETANSEN OG PROFESJONSFELLESSKAPET I BARNEHAGE OG SKOLE

Det bør legges bedre til rette for at lærerne får utviklet sin faglige kompetanse på praktiske og estetiske fagområder i barnehage og skole, og at de får tilgang til faglige samarbeidsarenaer. Kommunene har, som barnehage-, skole-, og kulturskoleeier, et bredt tilfang av virkemidler for å heve lærernes kompetanse, blant annet gjennom videreutdanning, lærerspesialistpilotingen og den regionale og desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling. For å nå målet om å styrke den praktiske og estetiske kompetansen og profesjonsfellesskapet i barnehage og skole må det gjøres lokale prioriteringer i kompetanse- og profesjonsutviklingen.

Mer kompetanse i barnehagen

Det er dokumentert at mange barnehager ikke prioriterer arbeid med de praktiske og estetiske fagområdene. Økt kompetanse kan bidra til å løse denne utfordringen. Vi vet at mange ansatte har praktisk og estetisk fagkompetanse, men vi mangler kunnskap om hvilken type kompetanse det gjelder og på hvilket nivå. En oversikt over personalets kompetanse på disse områdene vil være et godt utgangspunkt for å målrette etter- og videreutdanningstilbud til alle grupper ansatte. Vi vil derfor kartlegge barnehagepersonalets kompetanse innenfor de praktiske og estetiske fagområdene. Gjennom videreutdanning kan barnehagelærerne utvide sin praktiske og estetiske fagkompetanse. Videreutdanningstilbudene kan innrettes slik at barnehagelærerne får spisskompetanse innenfor arbeidet med *kunst, kultur og kreativitet og kropp, bevegelse, mat og helse*.

Styrke læreres kompetanse innenfor praktiske og estetiske fagområder

Det er en utfordring at rundt halvparten av lærerne som underviser i de praktiske og estetiske fagene, mangler formell kompetanse. Regjeringen vil fortsette å styrke lærernes kompetanse gjennom satsingene på videreutdanning og den desentraliserte ordningen for kompetanseutvikling.

Videreutdanning i de praktiske og estetiske fagene vil fortsatt bli prioritert gjennom øremerkede midler. Vi vil også legge til rette for at det kan bli flere lærerspesialister i de praktiske og estetiske fagene. Det er ønskelig å få en oversikt over hvordan fungerende lærerspesialister fordeler seg på de ulike praktiske og estetiske fagene, og hvordan de fungerer i spesialistfunksjonen. Dette kan være nyttig når man skal vurdere videre satsing på spesialistfunksjonen og spesialistutdanningen i fagene.

I innspill til denne strategien foreslår flere fagmiljøer å innføre kompetansekrav for å undervise i de praktiske og estetiske fagene. De siste årene er det innført flere krav i skolen. Skoleeiere, skoler og lærere legger ned en betydelig innsats for å oppfylle disse. I noen deler av landet er det mangel på lærere som oppfyller tilsetningskravet. Mange skoleeiere er også under press for å oppfylle gjeldende kompetansekrav for undervisning i fag. Skoleeiere har ulikt rekrutteringsgrunnlag og ulike muligheter til å prioritere videreutdanningen som er nødvendig for å oppfylle disse kravene. Regjeringen mener derfor det er mer hensiktsmessig å styrke lærernes kompetanse ved å videreføre støtten til kompetanse- og utviklingstiltak fremfor å innføre kompetansekrav for å undervise i de praktiske og estetiske fagene nå.

Ny femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag

Regjeringen har bestemt at masterutdanning skal være hovedmodellen for norsk skolerettet lærerutdanning. Vi må ha nok lærere i alle fag, og vi må ha like høye ambisjoner for lærere i alle fag. Utfordringene i samfunnet er sammensatte, og lærere må kunne håndtere denne kompleksiteten. Masterutdanning gir læreren kompetanse til å bruke og vurdere forskning, og dette vil prege begrepsbruk, samarbeidsformer og lærerens tilnærming til undervisningen. Dette vil også kunne endre profesjonsfellesskapet i skolen.

Lærerutdanning på masternivå i praktiske og estetiske fag vil styrke utviklingen av fagene og løfte undervisningskvaliteten. Dette har også betydning for hvordan lærere samhandler innad i

kollegiet, med andre instanser og med hjemmet. Et profesjonsfellesskap som kjennetegnes av høy kompetanse, gjør også skolen til en attraktiv arbeidsplass.

Kunnskapsdepartementet nedsatte i 2018 et utvalg for å utrede og utvikle en tofaglig master i faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag. I forslaget til rammeplan foreslår utvalget ett til to undervisningsfag i tillegg til masterfaget og at utdanningen kvalifiserer for hele grunnopplæringen, trinn 1–13. Utvalget foreslår dessuten mer praksis, og at masteroppgaven kan ha innslag av praktisk skapende/utøvende virksomhet. Forslaget har vært på høring og behandles høsten 2019. Utvalget foreslår gradvis implementering fra 2020–2021. I høringen som ble avsluttet i juni 2019, er det flere instanser som peker på at dette er for tidlig.

Dersom faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag løftes til masternivå, må institusjonene møte NOKUTs krav til førstestillingskompetanse. Lærerutdanningsinstitusjonene må selv vurdere om de vil tilby lærerutdanning i praktiske og estetiske fag i tillegg til grunnskolelærerutdanning med fordypning i slike fag, eller bare én av utdanningene. Det viktigste er at institusjonene kommer frem til en god arbeidsdeling, og at et samlet studietilbud møter regionale behov. Regjeringen vil lyse ut 2,5 millioner kroner årlig i fire år for å støtte institusjonenes kompetanseutvikling slik at de kan tilby en femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag.

Rammeplanutvalget for lærerutdanning i praktiske og estetiske fag viser til tidligere undersøkelser der det fremgår at søkere til en fireårig faglærerutdanning i liten grad søkte opptak til beslektede utdanninger. Flertallet av studentene som svarte på spørsmål i forbindelse med rammeplanutvalgets utredning, er positive til masterutdanning. Studentene mener selv at de vil stå sterkt som jobbsøkere med masterutdanning og tilleggsfag.

Rammeplanutvalget mener at et femårig faglærerløp ved siden av et femårig grunnskolelærerutdanningsløp vil bidra til at

grunnskolefeltet oppnår større bredde og dybde i den lærerfaglige kompetansen. Utvalget mener at det «legger til rette for synergieffekter mellom fagområdenes respektive egenarter». Videre mener de at en femårig lærerutdanning vil bidra til å styrke de praktiske og estetiske fagene «ikke bare innenfor rammen av fagene selv, men også i det tverrfaglige samarbeidet mellom fagene i grunnskolen».¹³

Regjeringen mener at universiteter og høyskoler som tilbyr lærerutdanning i praktiske og estetiske fag, og eiere av grunnskoler og kulturskoler bør etablere partnerskap om praksis. Dette er i tråd med strategien *Lærerutdanning 2025*, der partnerskapssamarbeid er et tiltak i alle typer lærerutdanning. Regjeringen vil vurdere ulike måter å støtte opp under kvalitetsutvikling i praksis på.

Satsing på estetiske læringsprosesser i lærerutdanningene

Alle som tar grunnskolelærerutdanning på masternivå, skal ifølge forskriften kunne «skape inkluderende og helsefremmende læringsmiljøer som bidrar til gode faglige, sosiale og estetiske læringsprosesser». Tilsvarende formuleringer finnes i forskriften for barnehagelærerutdanning. Nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene omtaler estetiske læringsprosesser slik: «Studenten må oppøve kreativitet, evne til å skape, samhandle, reflektere og kommunisere, ved hjelp av estetiske virkemidler og verktøy. Studenten skal kunne legge til rette for kreativ læring gjennom ulike estetiske uttrykk, formidling og framføringer som er med på å utvikle selvtillit og identitet hos elevene.»

Kunnskapsdepartementet har gitt rammeplanutvalget for femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag et tilleggsoppdrag om å utrede hvordan universiteter og høyskoler arbeider med estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene. Kunnskapen skal gi lærerutdanningsinstitusjonene verktøy i dette arbeidet. Det forutsettes at erfaringene overføres til barnehagelærerutdanningen og

andre lærerutdanninger. Utvalget skal rapportere til departementet i 2020.

Offentlig sektor-ph.d. i kulturskolen og i grunnopplæringen

Offentlig sektor-ph.d.-ordningen skal bidra til langsiktig og relevant kompetansebygging og forskningsinnsats i offentlige virksomheter, økt forskerrekruttering i offentlig sektor og bedre samspill mellom akademia og offentlig sektor. Lærere i kulturskolen som kvalifiserer for opptak til et ph.d.-program, kan få finansiering innenfor gjeldende ordning. Offentlig sektor-ph.d. i kulturskolene og i grunnopplæringen vil styrke kompetansen og gi bedre grunnlag for utvikling og samhandling med universiteter og høyskoler. Regjeringen oppfordrer skoleeiere til å benytte seg av denne muligheten, også når det gjelder kulturskolens ansatte.

Regjeringen vil

- kartlegge barnehagepersonalets kompetanse innenfor de praktiske og estetiske fagområdene
- videreføre øremerking av midler til videreutdanning i de praktiske og estetiske fagene
- videreføre og utvide tilbudet om lærerspesialistfunksjon og -utdanning i praktiske og estetiske fag
- sørge for tilgjengelig oversikt over fordelingen av lærerspesialister i de ulike praktiske og estetiske fagene, både i spesialistfunksjonen og i valg av spesialistutdanning
- fortsatt satse på kompetanseutvikling og ikke innføre ytterligere kompetansekrav på nåværende tidspunkt
- innføre ny femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag
- lyse ut 2,5 millioner kroner hvert år i fire år for å støtte institusjonene med å utvikle kompetanse slik at de kan tilby femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag
- vurdere ulike måter å støtte opp under kvalitetsutvikling i praksis på i lærerutdanningene

Regjeringen forventer

- at barnehage- og skoleeiere vurderer behovet de har for kompetanse på praktiske og estetiske fagområder samt behovet for å prioritere relevant etter- og videreutdanning

¹³) By mfl. (2018)



- at barnehageeiere og styrere legger til rette for samarbeid om det praktiske og estetiske innholdet og arbeidsformene i barnehagen
- at skoleeiere og skoleledere benytter ordningen med lærerspesialister til å styrke den praktiske og estetiske kompetansen til lærerne, og til å utvikle det kollektive profesjonsfellesskapet på skolen
- at skoleeiere og skoleledere legger til rette for profesjonsfellesskap mellom lærere som underviser i praktiske og estetiske fag, for å bedre kvaliteten på opplæringen og vurderingspraksisen i disse fagene på og mellom skoler
- at universitets- og høyskolerådet og institusjonene deler og følger opp resultatene fra utredningen om estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene
- at lærerutdanningsinstitusjonenes partnerskapssamarbeid om praksis, jf. strategien *Lærerutdanning 2025*, også omfatter kulturskoler der det er relevant.
- at skoleeiere vurderer å benytte seg av ordningen med offentlig sektor-ph.d. for kulturskolens ansatte

MÅL 4: Å BEDRE REKRUTTERINGEN AV LÆRERE MED PRAKTISK OG ESTETISK FAGKOMPETANSE

Den tidligere omtalte SSB-undersøkelsen viser at rundt halvparten av lærerne som underviser i praktiske og estetiske fag i grunnskolen mangler formell kompetanse i faget. Det er derfor viktig å øke rekrutteringen av lærere med praktisk og estetisk fagkompetanse.

Studentenes fagvalg i lærerutdanningen må møte barnehagens og skolens behov

Ved innføringen av masterutdanning for grunnskolelærere i 2017 prioriterte regjeringen fagene engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk. Realfag har vært politisk prioritert i flere år, og studielånsordninger har honorert det å velge masterfordypning i realfag og språkfag i lærerutdanningen. Det har vært nødvendig å satse på disse fagene, men i det store lærerutdanningsbildet har de praktiske og estetiske fagene fått mindre oppmerksomhet de siste årene. Det er viktig at fagtilbudet og studentenes fagvalg står i forhold til det regionale kompetansebehovet. Derfor må det være tett dialog mellom skoleeier, lærerutdanner og studenter om hvilken fagkompetanse det er behov for i barnehager og skoler i regionen. Institusjonene skal også samarbeide for å sikre at det samlede fagtilbudet møter det nasjonale behovet. Studentenes fagvalg i grunnskolelærerutdanningen registreres i Database for statistikk om høgre utdanning og viser en vedvarende positiv tendens for praktiske og estetiske fag. Det er noe usikkerhet i tallmaterialet, men statistikken tyder på at mer enn dobbelt så mange studiepoeng ble avlagt i disse fagene samlet i 2018 sammenlignet med 2005. Spesielt er økningen stor innenfor kroppsøving og kunst og håndverk. Regjeringen vil følge med på behovet for lærere i praktiske og estetiske fag og vurdere tiltak for å få enda flere til å velge fagene i lærerutdanningen.

Tilby en attraktiv lærerutdanning i praktiske og estetiske fag

Noe av motivet for å løfte norsk lærerutdanning til masternivå var å gjøre det mer attraktivt å bli lærer og øke rekrutteringen til yrket. Derfor vil regjeringen legge til rette for at lærerutdanninger

i praktiske og estetiske fag er like attraktive, og på samme nivå, som lærerutdanning i andre fag. Systematiske forskjeller i lærernes kompetansenivå har konsekvenser for kvaliteten i opplæringen, muligheten for forskning og faglig utvikling og lønnsnivået til lærerne. Dette kan igjen slå uheldig ut for status og rekruttering.

Universiteter og høyskoler har ansvar for å rekruttere studenter til egne utdanninger. Regjeringen har støttet universitets- og høyskoleinstitusjonenes arbeid med studentrekruttering og kvalifisering til læreryrket med nesten 30 millioner de to siste årene. Regjeringen vil vurdere insentiver for å rekruttere søkere til den femårige lærerutdanningen i praktiske og estetiske fag.

Skoleeiers prioriteringer har betydning for fagtilbudet og fagvalgene i lærerutdanningene. Dersom skoleeier prioriterer de praktiske og estetiske fagene, vil det gi studenter og lærerutdanningsinstitusjoner trygghet for at det er et arbeidsmarked for lærere med disse fagene.

Midlertidig unntak fra opptakskrav til praktisk-pedagogisk utdanning

Det *midlertidige* unntaket fra masterkravet for søkere til PPU som har en bachelor innenfor de *praktiske og estetiske skolefagene*, vil kunne bidra til å rekruttere flere lærere i disse fagene. Regjeringen mener imidlertid at det over tid er uheldig med lavere opptakskrav på enkelte fagfelt. Dette fikk også støtte i høringen før unntaket ble tatt inn i forskriften. Unntaket er derfor tidsbegrenset til 2025.

Det *permanente* unntaket fra kravet om mastergrad gjelder søkere til PPU med bachelorgrad i *utøvende og skapende kunsthøgskolefag*. Dette gjør at personer som primært har en karriere som utøvende og skapende kunstnere, kan være en ressurs i delstillinger i kulturskolen og grunnopplæringen.

Oppfordre til samarbeid med kulturskole og stimulere til helhetstenkning

I noen kommuner er samarbeidet mellom kulturskolen og barnehagen, skolen og SFO en uutnyttet mulighet. Det er forankret i



opplæringsloven at alle kommuner skal ha et kulturskoletilbud som er organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet for øvrig. Kommunene eier dermed både grunnskolen og kulturskolen. Skoleeier har ansvar for å se helheten og sammenhengen i kompetansen til lærerstaben sin.

Én måte å styrke kompetansen i praktiske og estetiske fag i grunnskolen på kan være å benytte kompetansen til kommunenes kulturskolelærere. Ved nytutlysninger av stillinger har kommunen full anledning til å lyse ut stillinger som er delt mellom kulturskolen og grunnskolen. Det er ingen ting i veien for at ansettelser i kulturskolen ses i sammenheng med ansettelser i skolen. Tvert imot kan dette være en god måte å utnytte ressursene på, og det kan være enklere å få høyt kvalifiserte søkere om man lyser ut fulle stillinger.

Hvordan kommunen har valgt å organisere seg, og hvor kulturskolen dermed er plassert i kommunens organisasjonsstruktur, kan ha betydning for hvor godt samarbeidet med skolen er. Det varierer fra kommune til kommune om barnehage, skole, SFO og kulturskole er organisert i samme enhet. Hvor kommunen har valgt å ha selve kulturskoleopplæringen, kan også ha betydning for hvor tett samarbeidet

er. For eksempel kan fysisk avstand mellom kulturskoleopplæringen og barnehagen, skolen og SFO gjøre det vanskeligere å få til et tett samarbeid, og dermed blir det vanskeligere å benytte kompetansen i kulturskolen.

En del kommuner tenker helhetlig og finner gode løsninger, for eksempel gjennom samlokalisering av barnehagen, grunnskolen og kulturskolen, langsiktige samarbeidsavtaler mellom kulturskolen og videregående skoler med relevante utdanningsprogrammer, kombinerte stillinger i kulturskolen og grunnskolen og felles samarbeidsprogrammer (se eksempler fra Tolga, Molde, Oslo og Os).

Ikke alle kommuner utnytter muligheten for å dele stillinger mellom kulturskolen og barnehagen, skolen og SFO. Tall fra Grunnskolens Informasjonssystem for 2018–2019 viser at i alt 85 prosent av dem som underviser i kulturskolen, er ansatt i deltidsstilling. Det kan være ulike grunner til dette, men det er grunn til å tro kulturskolelærernes kompetanse også kan utnyttes i de praktiske og estetiske fagene. Det er ingen formelle kompetansekrav for tilsetting i kulturskolen. Hvis kulturskolelærerne har kompetanse i undervisningsfaget, kan de undervise i faget i grunnskolen. For å få fast ansettelse i grunnskolen

SAMARBEID MELLOM KULTURSKOLEN OG BARNEHAGEN/SKOLEN I TOLGA

Tolga kommune fastsatte ny oppvekstplan i kommunen og gjennomførte en organisasjonsendring som førte til at kulturskolen og grunnskolen inngikk i en felles oppvekstavdeling, noe som satte fart på samarbeidet mellom skolen og kulturskolen.

Det er i dag et forpliktende samarbeid mellom kulturskolen, barnehagen og grunnskolen, hvor barnehagen og skolen kjøper tjenester fra kulturskolen. Dette gir forutsigbarhet, og dessuten kommer kompetansen i kulturskolen hele kommunen til gode. Kulturskolen selger kompetanse til både det offentlige og det frivillige kulturlivet (dirigenttjenester). All musikkundervisning i grunnskolen utføres av lærere fra kulturskolen, selv om grunnskolen har det formelle ansvaret. Lærere fra kulturskolen som underviser i grunnskolen, deltar i grunnskolens team, personalmøter, utevakt osv. I tillegg har kulturskolen prosjektperioder med teaterimprovisasjon og store fellesprosjekter, der de også bruker profesjonelle kunstnere fra nærmiljøet. Noen kulturskolelærere er ansatt i kombinerte stillinger, mens andre er ansatt i full stilling i kulturskolen med salg av tjenester til grunnskolen.

eller videregående opplæring må man imidlertid ha pedagogisk utdanning som er i samsvar med kravene i rammeplanene for lærerutdanningene med forskrifter.

Kvalifisering av lærere i kulturskolen gjennom praktisk-pedagogisk utdanning og faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag

Praktisk-pedagogisk utdanning og lærerutdanning i praktiske og estetiske fag skal kvalifisere lærere både til grunnskolen, den videregående skolen og kulturskolen.

Personer med utdanning fra kunsthøgskolene faller inn under det permanente unntaket fra masterkravet i PPU-forskriften. Deres kompetanse

SAMARBEID MELLOM KULTURSKOLEN OG DEN VIDEREgåENDE SKOLEN I MOLDE

Møre og Romsdal Fylkeskommune og Molde kommune har inngått en langsiktig samarbeidsavtale om personell til musikklinja ved Molde videregående skole og kulturskolen. Alle er ansatt i Molde kommune, men dekker undervisningsbehovet både i den videregående skolen, kulturskolen og det frivillige kulturlivet. Slik sikrer de fulle stillinger og kan rekruttere spisskompetanse som kommer alle til gode. Flere ansatte jobber også opp mot regionale profesjonelle og semiprofesjonelle orkestre osv. Molde kulturskole deler også noen stillinger med grunnskolen, samarbeider med barnehagesektoren om kompetanse i forbindelse med implementeringen av barnehagenes nye rammeplan og har ansvaret for lokale DKS-verksteder for grunnskolene. Kulturskolen har ellers flere samarbeidsprosjekter, senest et sangprosjekt som inkluderte alle fem- og seksåringer i alle grunnskolene og alle barnehagene i nye Molde kommune.

er særlig relevant for å undervise i kulturskolen. Å legge til rette for delstillinger mellom kulturskole og grunnskole er noe av motivet for denne bestemmelsen.

Mange personer som underviser i kulturskolen, har høy kompetanse i et kunstfag, men mangler PPU for å kunne få fast tilsetning i grunnopplæringen. For disse kan det være en mulighet å ta PPU på deltid mens de er i jobb. Dette er betinget av at det eksisterer et fleksibelt PPU-tilbud som er relevant for dem, både med hensyn til fagdidaktisk innhold, organisering av tilbudet og geografi.

PPU-forskriften legger opp til at studenter med fagbakgrunn i utøvende kunstfag kan ha inntil 50 prosent av praksisen i kulturskolene. Hvordan PPU organiseres, er opp til den institusjonen som tilbyr utdanningen. Det finnes flere fleksible



modeller som gjør det mulig å kombinere studier med det å være i jobb. Blant annet kan PPU-studenter som jobber med undervisning, ha inntil 50 prosent praksis i egen skole. De treårige faglærerutdanningene i praktiske og estetiske fag kvalifiserer for tilsetning i kulturskolene, og man kan ta deler av praksis der. Dette er foreslått videreført i den femårige lærerutdanningen i praktiske og estetiske fag.

Vi ser at lærerutdanningene allerede har lagt vekt på å tilby pedagogisk kompetanse som er relevant for kulturskolen. Dette bidrar også til at de ferdige kandidatene kan tilsettes i stillinger som er delt mellom grunnopplæringen og kulturskolen. Regjeringen vil i tillegg kartlegge om det er behov for ytterligere tiltak for å rekruttere flere ansatte i kulturskolen til å ta PPU.

Bedre oversikt over kompetanse-situasjonen i kulturskolen

Det er et problem at det ikke finnes oppdaterte tall for kompetansesituasjonen i kulturskolen. Regjeringen ønsker derfor å få en oversikt over kompetansen i kulturskolen i dag og følge med på utviklingen. Vi vil vurdere ulike løsninger for å få jevnlig informasjon om dette og bruken av delte

SAMARBEID MELLOM KULTURSKOLEN OG BARNEHAGEN/SKOLEN/AKS PÅ TØYEN I OSLO

Som et ledd i Tøyenløftet ble det bestemt at Tøyen skole skulle være en kultur- og miljøskole med utvidet åpningstid, utvidet tilbud fra kulturskolen og gratis halvdagsplass i aktivitetsskolen (AKS). Tøyen kulturstasjon gir gratistilbud til over 300 elever. Oslo kulturskole gir musikkundervisning på 2.-7. trinn i form av opplæring i orkesterinstrument for alle elever ved skolen. Femåringer fra bydelens barnehager gis et tilbud om kulturkarusell, dvs. ukentlig undervisning i musikk, dans, teater og visuell kunst. Som en del av Tøyenløftet har kulturskolen også blitt en integrert del av AKS på Tøyen. Dette betyr at alle barn på Tøyen skole, i tillegg til orkestertilbudet på dagtid, får mulighet til å fordype seg innenfor dans, teater og visuelle kunsthøgskole i form av gratis kulturskoletilbud på ettermiddagen eller på kveldstid.

stillinger. Spørsmål om kompetanse i kulturskolen vil også bli tema i den kommende meldingen om barne- og ungdomskultur. Her vil for øvrig fremtidens kulturskole i sin helhet bli drøftet.

Regjeringen vil

- vurdere insentiver for å rekruttere søkere til femårig lærerutdanning i praktiske og estetiske fag, og for å få GLU-studenter til å velge praktiske og estetiske fag i grunnskolelærerutdanning
- legge til rette for at lærerutdanninger i praktiske og estetiske fag er like attraktive, og på samme nivå, som lærerutdanninger i andre fag
- kartlegge om det er behov for ytterligere tiltak for å rekruttere flere ansatte i kulturskolen til å ta PPU
- finne løsninger for å få jevnlig informasjon og oversikt over kompetansen i kulturskolen og bruken av delte stillinger

Regjeringen forventer

- at barnehage- og skoleeiere vurderer hvordan de kan rekruttere flere lærere med praktisk og estetisk fagkompetanse
- at universiteter og høyskoler prioriterer å tilby de fagene som skolen har behov for, og at institusjonene samarbeider om dette regionalt og nasjonalt
- at kommunen som en profesjonell eier av grunnskolen og kulturskolen arbeider for å se ansettelser i grunnskolen og kulturskolen i sammenheng

- at kommunen der det er mulig utnytter eksisterende kompetanse i kulturskolen i barnehagen, grunnskolen og SFO
- at institusjoner som tilbyr PPU i kunsthøgskolen, forsøker å legge til rette for fleksible studier slik at de som underviser i kulturskolen, kan kombinere jobb og PPU

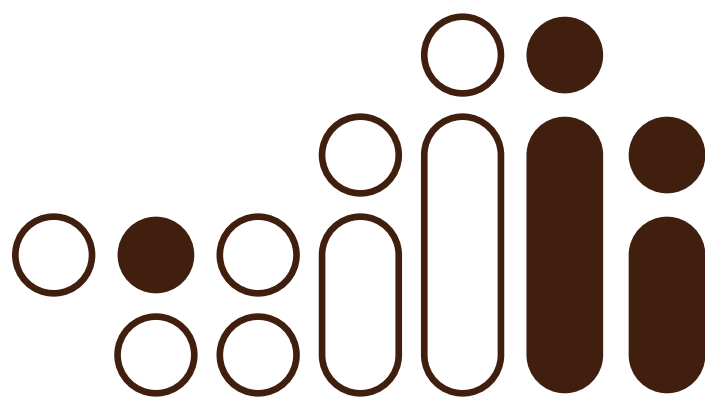
STUDIET KULTURSKOLEPEDAGOG I GRUNNSKOLEN

I diskusjonen om muligheten for kombinerte stillinger mellom kulturskolen og grunnskolen trekkes ofte manglende erfaring med undervisning i store grupper frem som en utfordring av kulturskolelærerne. Høsten 2019 opprettet NTNU studiet «Kulturskolepedagog i grunnskolen - Læring og lederskap i storgruppe».¹⁴ Studiet er et tilbud til kulturskolelærere og lærere i kombinerte stillinger med kulturskole/ grunnskole som ønsker å lære metodiske ideer og tilrettelegging for elever i store grupper. Det blir lagt vekt på å knytte deltakernes fagkompetanse til grunnskolekonteksten, med fokus på håndverk, kreative arbeidsformer, helhetlig opplevelse, trivsel og trygghet. Studiet gir 7,5 studiepoeng. Opptakskrav er minimum 120 studiepoeng innenfor musikk/teater/dans og ansettelse i kulturskole. Sentralt i studiet står storgruppedidaktikk, der hensikten er å gi kulturskolelærere et godt grunnlag for kunstopplæring i stor gruppe/klasse.

¹⁴ NTNU (2019)







Frempek

Det pågår flere prosjekter på nasjonalt nivå hvor kunst, kultur og fysisk aktivitet for barn og unge er sentrale tema.

Stortingsmelding om tidlig innsats

Regjeringen vil legge frem en stortingsmelding om tidlig innsats og inkluderende fellesskap høsten 2019. Det overordnede målet med meldingen er å gi alle barn mulighet til å lykkes uavhengig av sosial, kulturell og språklig bakgrunn, kjønn og kognitive og fysiske forskjeller. Meldingen skal spesielt følge opp og vurdere forslagene i ekspertgruppe-rapporten «Inkluderende fellesskap for barn og unge» (Nordahl-rapporten) og en del av forslagene i Stoltenbergutvalgets rapport om kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner som ble levert i februar 2019.

Et viktig mål i meldingen er å bringe kompetansen nærmere barna og elevene. Tidlig innsats, inkludering og godt tilpassede tilbud i barnehager og skoler er bærende prinsipper i meldingen. Et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne få en mer inkluderende praksis blir et viktig tema. Andre temaer som vil bli berørt, er blant annet gode overganger mellom barnehage, skole/SFO, ungdomstrinn og videregående, tverrfaglig samarbeid og støttesystemene på statlig og kommunalt nivå.

Skolefritidsordninger (SFO) vil få en sentral plass i meldingen. Kultur er ifølge dagens regelverk ett av tre hovedområder når det gjelder innholdet i SFO. Praktiske og estetiske aktiviteter er derfor en naturlig del av innholdet i SFO. I meldingen vil regjeringen blant annet foreslå å innføre en nasjonal rammeplan for SFO, og den vil følge opp den nasjonale evalueringen av SFO.¹⁵

Stortingsmelding om barne- og ungdomskultur

Regjeringen tar sikte på å legge frem en stortingsmelding om barne- og ungdomskultur høsten 2020, hvor kulturskolen skal inngå. Den

kulturelle skolesekken (DKS) er et annet sentralt tema i meldingen. Gjennom meldingen ønsker regjeringen å løfte frem kunst og kultur for, med og av barn og unge. Meldingen skal medvirke til å heve statusen og kvaliteten på kunst og kultur som skapes for og formidles til barn og unge.

Stortinget har bedt regjeringen legge frem en stortingsmelding om en styrket kulturskole for fremtiden. Ved å la kulturskolen inngå i stortingsmeldingen om barne- og ungdomskultur vil regjeringen legge til rette for en god og grundig behandling av dette sentrale kulturtilbudet for og med barn og unge. Samtidig er det en anledning til å se de ulike virkemidlene innenfor barne- og ungdomskulturfeltet i sammenheng, slik at de i enda større grad kan komme barn og unge til gode.

Handlingsplan for fysisk aktivitet

Regjeringen vil legge frem en ny handlingsplan for fysisk aktivitet høsten 2019 med et tidsperspektiv på ti år. Målet om å redusere den fysiske inaktiviteten med 10 prosent frem mot 2025 blir ført videre. I tillegg har regjeringen et langsiktig mål om å redusere den fysiske inaktiviteten med 15 prosent frem mot 2030, i tråd med FNs bærekraftsmål, jf. Agenda 2030.

Visjonen i handlingsplanen er at fysisk aktivitet skal være et naturlig valg for alle gjennom hele livet. Handlingsplanen skal bidra til å skape et mer aktivitetsvennlig og bærekraftig samfunn, der alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsnivå og sosial bakgrunn, skal få mulighet til, og bli stimulert til, mer bevegelse og fysisk aktivitet i dagliglivet. Siden grunnlaget for bevegelsesglede, gode aktivitetsvaner og et aktivt og sosialt liv blir lagt i barne- og ungdomsårene, er tidlig innsats viktig. Tiltak i barnehage, skole og SFO er naturlig fordi dette er arenaer som favner alle barn og unge. Handlingsplanen utarbeides av Helse- og omsorgsdepartementet i samarbeid med flere andre departementer.

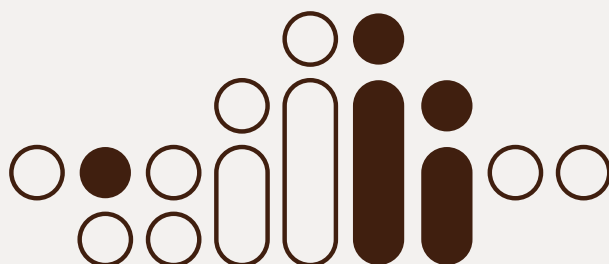
¹⁵ Odland (2016)

DENNE STRATEGIEN UTKVITTERER STORTINGETS ANMODNINGSVEDTAK

- Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan de praktisk-estetiske fagene i skolen kan styrkes på kort og lang sikt. Planen må også omhandle rekruttering av kvalifiserte lærere til de praktisk-estetiske fagene.
- Stortinget ber regjeringen sørge for at innovasjons- og entreprenørskapskompetanse vektlegges og inkluderes i fornyelsen av fag og læreplanarbeidet.

STRATEGIEN OMHANDLER SÆRLIG OPPFØLGING AV FØLGENDE TILTAK I MELD. ST. 28 (2015-2016)

- Regjeringen vil vurdere om det for nye lærere, i flere fag enn i dag, skal innføres kompetansekrav for å undervise i grunnskolen.
- Regjeringen vil at fagfornyelsen skal bidra til at elevene i grunnskolen får kunnskap, ferdigheter og erfaring med innhold og arbeidsformer som avspeiler de mange retningene og mulighetene i den videregående opplæringen.
- Regjeringen vil vurdere musikk, kunst og håndverk, kroppsøving og mat og helse som trekkfag til lokalt gitt muntlig eksamen på linje med øvrige trekkfag etter 10. skoleår.
- Regjeringen vil utrede om faget kunst og håndverk bør styrkes ved å dele faget i to ulike deler på ungdomstrinnet, med en egen læreplan i håndverksfag og en egen plan for kunstfag.



Litteraturliste:

Bjørnstad, E. og Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R. *European Early Childhood Education Research Journal*. Vol 26 (1), 111-127. DOI: 10.1080/1350293X.2018.1412051

By, I.-Å., Holthe, A., Sandven, J., Vestad, I.L. & Hordvik, M. (2018): *Master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Utredning av kompetansebehov og konsekvenser av å innføre master i faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag, og anbefaling til departementet om hvorvidt det bør innføres en master i faglærerutdanning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Ekspertgruppe for kunst og kultur i utdanningen. (2014). *Det muliges kunst - Råd til kulturministeren og kunnskapsministeren*. Oslo: Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

Espeland, M., Allern, T.H., Carlsen, K. & Kalsnes, S. (2011): *Praktiske og estetiske fag og lærerutdanning. En utredning fra en arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet høsten 2010, i samarbeid med høgskolene i Nesna, Telemark og Stord/Haugesund*. HSH-rapport 2011/1. Stord: Høgskolen Stord/Haugesund

Gulbrandsen, L. P. og Eliassen, E. (2013): *Kvalitet i barnehagen*, NOVA-rapport 1/13

Kunnskapsdepartementet (2015). *Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet (2015). *Meld. St. 28 (2015–2016) Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet (2017). *Lærerutdanning 2025. Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet (2017). *Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018-2022*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Lillejord, S., Børte, K., & Nesje, K., (2018). *De yngste barna i skolen: Lek og læring, arbeidsmåter og læringsmiljø – En forskningskartlegging*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning

Norsk kulturskoleråd. (2016). *Rammeplan for kulturskolen – Mangfold og fordypning*. Trondheim: Norsk kulturskoleråd

Norsk kulturskoleråd. (2018). *Kompetansekartlegging for kulturskolene i Buskerud, Telemark og Vestfold (BTV)*. Trondheim: Norsk kulturskoleråd

NTNU: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2019). *Kulturskolepedagog i grunnskolen - Læring og lederskap i storgruppe*. Trondheim: NTNU

Odland, Anne Myklebust (2016, 8. desember). *Vil ha kulturskolelærere til å redde musikkfaget. Musikkultur*.

OECD (2005) *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers*. ISBN: 9789264018020.

OECD (2017). *Starting Strong 2017. Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care.*

Rønningen, Anders (2019). Kulturskolenes kompetansebehov. *JASED Journal for Research in Arts and Sports Education*

Sandvik, L.V. og T. Buland (red.) (2014). *Vurdering i skolen. Utvikling av kompetanse og fellesskap. Sluttrapport fra prosjektet Forskning på individuell vurdering i skolen (FIVIS).* Trondheim: NTNU, program for lærerutdanning og SINTEF.

Sivertsen, H., Haugum, M., Haugset, A. S., Carlsson, E., Nilsen, R. D., Nossun, G. (2014): *Spørsmål til Barnehage-Norge 2014, TfoU-rapport 2015:1, Trøndelag forskning og utvikling*

Statistisk sentralbyrå (2019). *Lærerkompetanse i grunnskolen. Hovedresultater 2018/2019.* Rapport 2019/18.

Stortinget (2016). *Innst. 19 S (2016–2017).* Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet. Oslo: Stortinget

Utdanningsdirektoratet (2016). *Rapport om utviklingen i klager på standpunktkarakterer fra 2010-2015.* Oslo: Utdanningsdirektoratet.

Wendelborg, C., Caspersen, J., Mordal, S. Ljusberg, A-L., Valenta, M. og Bunar N. (2018). *Lek, læring og ikke-pedagogikk for alle. Nasjonal evaluering av skolefritidsordningen i Norge.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning

Aadland; E. (2019): *Sogn og Fjordane Preschool Physical Activity Study, PRESPAS, Høgskulen på Vestlandet*



Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Publikasjonen er tilgjengelige på:
www.regjeringen.no

Publikasjonskode: F-4452 B

Design: Melkeveien Designkontor AS

Foto: Side 1, 9, 35, 37, 39, Norsk kulturskoleråd. Side 2, 20, 27, 46, Klausine Røtnes.

Side 4, 8, 10, 15, 18, 26, 33, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen.

Side 6, 40, Anne Elisabeth Næss. Side 21 Kunnskapsdepartementet/Kristin Svorte.

Side 28 Kunnskapsdepartementet/Marte Garmann